

Analyysi asemaseutujen kehittämistä liikepaikkoina erityisesti vähähiiliselle liiketoiminnalle



26.4.2019

wsp

Sisältö

1.	Johdanto.....	3
2.	Vähähiiliset palvelut.....	4
2.1.	Arjen palvelut.....	5
2.2.	Liikkumisen palvelut.....	8
2.3.	Aidosti vähähiiliset palvelut.....	9
3.	Palveluiden kysyntä.....	11
3.1.	Asukas ja matkustajatarpeet.....	11
3.2.	Asemien profilointi.....	12
4.	Palvelut asemanseudulla nykyään.....	16
4.1.	Arjen palvelut.....	16
4.2.	Liikkumisen palvelut.....	20
4.3.	Vähähiiliset palvelut.....	21
5.	Palveluiden toimintaedellytykset asemalla.....	24
5.1.	Asiakkaat.....	24
5.2.	Muu palveluympäristö.....	26
5.3.	Sijainti ja näkyvyys.....	27
5.4.	Liike- tai toimitilakriteerijä.....	30
5.5.	Taloudellinen näkökulma.....	32
5.6.	Vähähiilisyteen liittyviä toimintatapoja.....	35
6.	Asemanseutujen kehittäminen.....	38
6.1.	Asemanseudun haasteet palveluiden liikepaikkana.....	38
6.2.	Liikepaikka.....	40
6.3.	Toimintaympäristö.....	42
7.	Vähähiilisten palveluiden kehitysideoita.....	45
7.1.	Pienet asemat.....	45
7.2.	Keskisuuret asemat.....	48
7.3.	Suuret asemat.....	52
7.4.	Kaikki asemat.....	54
7.5.	Aseman profilointi.....	56
	Liite 1 Haastattelut.....	57
	Liite 2 Esimerkkikarttoja asemanseutujen palvelurakenteesta, 500 m ja 1000 m säteet.....	58
	Liite 3 Asemien matkustajamäärät sekä asukas- ja työpaikkamäärät (1000 m) ja näistä johdettu luokitus.....	61

Raportin valokuvat: Katja Koskela, Tuomas Santasalo ja Pixabay.com

1. JOHDANTO

Kaupungit ja julkisen sektorin toimijat ovat lähteneet kehittämään ilmastofiksuja asemanseutuja vähähiilisten matkaketjujen osina. Tavoitteena on kasvattaa asemakeskusten elinvoimaa sekä saada lisäarvoa matkaketjuun. Työn pohjaksi halutaan selvittää millaisia mahdollisuuksia ja haasteita asemat tarjoavat liikepaikkoina yrittäjille. Työ on osa EAKR-rahoitteista ”Fiksu Assa – Asemanseudut uusien vähähiilisten liiketoimintakonseptien kehitysalustana” -hanketta, jonka tavoitteena on edistää vähähiilistä liiketoimintaa kiihdyttämällä sekä olemassa olevien että uusien ratkaisujen, palveluiden tai ideoiden jalkautumista asemanseuduille.

”Analyysi asemaseutujen kehittämisestä liikepaikkoina erityisesti vähähiiliselle liiketoiminnalle” -työn tavoitteena on selvittää, millaisia mahdollisuuksia ja haasteita asemat tarjoavat liikepaikkoina yrittäjille erityisesti vähähiilisten palvelujen näkökulmasta. Minkälaisia palveluita erityyppisiltä asemilta ja asemanseuduilta voisi löytyä, jotta ihmisten arki olisi sujuvaa ja vähäpäästöistä? Millaista liiketoimintaa asemanseuduille voitaisiin sijoittaa, jotta liikkumistarve ja päästöt vähenevät? Miten asemanseutuja kehitetään liikepaikkoina vähähiiliselle toiminnalle?

Asemanseutuina tarkastellaan raideliikenteen eli juna- ja metroasemien ympäristöjä. Palveluiden sijoittumista tarkastellaan asemilla sekä asemien lähiympäristöissä n. 500 m säteellä asemista. Tarkastelu tehdään erilaisille ja kokoisille asematyypeille luokiteltuna lähialueen asukasmäärän, työpaikkamäärän ja aseman matkustajamäärän mukaan.

Palveluanalyysin painopiste on vähähiilisessä tai ns. smart & clean liiketoiminnassa. Tässä työssä sillä tarkoitetaan liiketoimintaa, joka vähentää kulutuksen päästöjä tai joka sijoittuessaan asemanseudulle vähentää liikkumistarvetta ja näin ollen välillisesti vaikuttaa liikkumisen päästöihin. Työssä avataan määritelmää, ja pohditaan, mitä näkökulmia tällaiseen liiketoimintaan sisältyy.

Työn yhteydessä on haastateltu kahdeksan toimijaa, jotka liittyvät asemanseutujen kehittämiseen tai asemanseutujen liiketoimintaan. Lista haastatteluista on liitteenä.

Fiksu Assa -hankkeessa ovat mukana Helsingin, Espoon, Vantaan, Riihimäen ja Hämeenlinnan kaupungit sekä Helsingin seudun ympäristöpalvelut HSY hankkeen koordinaattorina. Tämän selvityksen on tilannut WSP Finland Oy:ltä Riihimäen Tilat Kehitys Oy, Hämeenlinnan kaupunki ja Helsingin seudun ympäristöpalvelut -kuntayhtymä (HSY).

Tilaajan ohjausryhmä:

Pia Tynys	projektipäällikkö, HSY
Aino Hatakka	projektisuunnittelija, HSY
Mika Herpiö	elinkeinojohtaja, Riihimäen Tilat ja Kehitys Oy
Johanna Närhi	arkkitehti, Hämeenlinnan kaupunki

WSP Finland Oy:n työryhmä:

Katja Koskela	projektipäällikkö, kaupan ja palveluiden asiantuntija
Tuomas Santasalo	kaupan ja palveluiden asiantuntija
Tuuli Rantala	kehitys- ja kasvuhankkeiden erityisasiantuntija
Katjatuulia Järvenpää	palvelumuotoilija
Karoliina Saarniaho	ekotehokkuus- ja ympäristöasiantuntija
Terhi Tikkanen-Lindström	kaupunkikehityksen asiantuntija

2. VÄHÄHIILISET PALVELUT

Palveluanalyysin painopiste on vähähiilisessä tai ns. smart&clean liiketoiminnassa. Tässä työssä sillä tarkoitetaan liiketoimintaa, joka vähentää kulutuksen päästöjä tai joka sijoittuessaan asemanselulle vähentää liikkumistarvetta ja näin ollen välillisesti vaikuttaa liikkumisen päästöihin. Lisäksi tarkastellaan ns. aidosti vähähiilisiä palveluita, joiden konsepti tai liikeidea pohjautuu jollakin tavalla vähähiilisyteen.

Työssä keskitytään matkustamiseen ja arkeen liittyviin kuluttajapalveluihin. Muu yritystoiminta, mm. tuotannollinen toiminta tai business-to-business jää tarkastelun ulkopuolelle. Työssä keskitytään liiketoimintaan, ja näin ollen julkiset palvelut tai julkisin verorahoin tuetut palvelut ovat suurelta osin tarkastelun ulkopuolella.

Vähähiilinen liiketoiminta ja vähähiiliset palvelut ovat hyvin moninaisia. Tämän työn kannalta päädyttiin tarkastelemaan vähähiilisiä palveluita kolmessa eri luokassa, joissa liiketoiminnan konsepti tai sijoittumiskriteeri voivat vaihdella. Arjen palvelut liittyvät asukkaiden arkeen ja matkustamiseen. Liikkumisen palvelut liittyvät nimensä mukaisesti liikkumiseen ja saavutettavuuteen. Aidosti vähähiilisen palvelun konseptiin tai liikeideaan kuuluu vähähiilisyysnäkökulma. Tuotteet tai palvelut ovat vähähiilisiä tai vähähiilisesti tuotettu. Vähähiilisiä palveluita ovat myös jakamis- ja kiertotalouden palvelut sekä tuotteiden elinkaarta pidentävät palvelut. Luokat eivät ole toisiaan poissulkevia. Esimerkiksi kioskipalvelut ovat sekä matkustamiseen liittyviä palveluita että kaupallisia palveluita. Lipunmyynti voi kuulua sekä arjen palveluihin että liikkumisen palveluihin.

Vähähiilisiä palveluita

Arjen palvelut

- * Matkustamiseen liittyvät palvelut
- * Kaupalliset palvelut
- * Terveys- ja hyvinvointipalvelut
- * Kulttuuri- ja vapaa-ajan palvelut
- * Työhön liittyvät palvelut

Liikkumisen palvelut

- * Kevytliikenteen palvelut
- * Joukkoliikenteen palvelut
- * Autoliikenteen palvelut
- * Matkustuspalvelut

Aidosti vähähiiliset palvelut

- * Vähähiiliset tuotteet tai palvelut
- * Jakamis- ja kiertotalouden palvelut
- * Huolto- ja korjauspalvelut

2.1. Arjen palvelut

Arjen palvelut palvelevat nimensä mukaisesti asukkaiden päivittäistä arkea. Sijoituessaan lähelle raideliikenteen asemaa ne vähentävät matkustustarvetta ja näin ollen liikkumisen päästöjä. Arjen palvelut löytyvät vähähiilisesti helposti asemanseuduilta. Ne joko palvelevat suoraan matkustamista ja matkaketjua tai liittyvät arjen asiointiin.

Matkustamiseen liittyvät palvelut palvelevat matkustajaa joukkoliikenteen matkaketjussa sekä lisäävät myös turvallisuuden tunnetta asemalla. Molemmat tekijät parantavat matkustuskokemusta, mikä kasvattaa joukkoliikenteen suosiota matkustustapana.

Matkustamiseen liittyviä palveluita

- * Lippuautomaatit
- * Infopalvelut
- * Matkatavaroiden säilytyspalvelut
- * Kioskit
- * Kahvilat
- * Take away -palvelut

Esimerkkejä matkustamiseen liittyvistä palveluista asemilla

R-kioski	Kioski
Stop@Station	Kioski
Espresso House	Kahvila
Picnic	Kahvila
Gateau	Leipomomyymälä
HSL	Lipunmyynti



Arjen asiointiin liittyvät palvelut asemilla tukevat päivittäistä asiointitarvetta ja vähentävät liikumistarvetta. Näitä vähähiilistä arkea edistäviä palveluita ovat mm. kaupalliset palvelut, terveys- ja hyvinvointipalvelut, kulttuuri- ja vapaa-ajan palvelut, työntekoon liittyvät palvelut ja erilaiset noutopalvelut.

Arjen palveluita

Kaupallisia palveluita

- * Päivittäistavarakauppa
- * Kioskit
- * Apteekki
- * Kahvilat, ravintolat
- * Erikoiskaupat
- * Pankit

Terveys- ja hyvinvointipalveluita

- * Kunto- ja liikuntasalit
- * Lääkäriasemat
- * Fysioterapiapalvelut
- * Kampaamot, parturit
- * Kauneushoitolat

Kulttuuri- ja vapaa-ajan palveluita

- * Elokuvateatterit
- * Teatterit
- * Vapaa-aikakeskukset

Työntekoon liittyviä palveluita

- * Työtilat
- * Kokoustilat

Noutopalveluita

- * Pakettiautomaatti
- * Verkkokaupan noutopiste
- * Lähiruoan noutopiste

Matkustamiseen liittyvissä palveluissa ja arjen palveluissa voi olla vähähiilistä sisältöä, vaikka vähähiilisyys ei olekaan konseptin liikeidea. Yritykset panostavat vähähiilisyyteen ja vastuullisuuteen, ja näin parantavat asemiaan ja imagoaan markkinoilla. Esimerkkeinä tästä ovat mm. päivittäistavarakauppojen panostaminen ilmastoystävällisempään kylmäsäilytysteknologiaan ja lähiruokaan, ravintoloissa kasvava kasvisruokatarjonta ja hävikin pienentäminen, panostaminen aurinkoenergiaan sekä muotikauppojen tarjoamat tekstiilien kierrätyspalvelut tai tuotteet kierrätettävistä materiaaleista.

Esimerkkejä arjen palveluista

Kaupallisia palveluita

K-market	Ruokakauppa
Alepa	Ruokakauppa
Coffee House	Kahvila
Fafa's	Ravintola
Kaivokukka	Kukkakauppa
Karkkitori	Makeiskauppa
Jungle Juice	Mehubaari

Terveys- ja hyvinvointipalveluita

Fressi	Kuntosali
Terveystalo	Lääkäriasema
Fysios	Fysioterapia
M-Room	Parturi
UrbanWells	Hyvinvointikeskus
Yliopiston apteekki	Apteekki
Life	Luontaistuotemyymälä
Silmäasema	Optikkoliike

Kultturi- ja vapaa-ajan palveluita

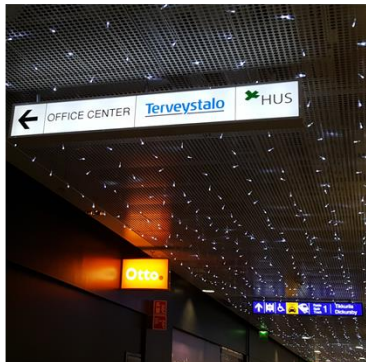
Finnkino	Elokuvateatteri
BowlCircus	Keilaviihdekeskus
HopLop	Lasten seikkailupuisto
Kiipeilyareena	Kiipeilykeskus
Koiraparkki	Lemmikkihoitola

Työntekoon liittyviä palveluita

Coworking Myyr York	Työtila
MeidänTyöhuone	Työtila
MOW – Mothership of work	Työtila
Kaaren Konttori	Työtila

Noutopalveluita

Pakettiautomaatti	Pakettiautomaatti
Mypack - PostNord	Pakettiautomaatti
Pakettipiste	Pakettiautomaatti
Alepa Kauppakassi	Ruokakassiautomaatti



2.2. Liikkumisen palvelut

Liikkumisen palvelut liittyvät olennaisesti aseman ja matkustuskohteen saavutettavuuteen. Ne helpottavat matkaa asemalle tai asemalta matkustuskohteeseen. Palvelut liittyvät kulkuvälineiden pysäköintiin, huoltoon tai yhteiskäyttöön ja vuokraukseen. Lisäksi liikkumisen palveluita ovat mm palvelutarjoajien liikennepalvelut.

Liikkumisen palvelut asemalla ovat vähähiilisiä, koska ne edistävät joukkoliikennettä tai pyöräilyä, kävelyä tai muuta vähähiilistä liikumista. Toisaalta myös autoliikennepalvelut asemilla ovat tärkeitä, ne mahdollistavat joukkoliikenteen käytön pidemmällä matkalla ja näin ollen vähentävät yksityisautoilua.

Liikkumisen palveluita

- * Yhteiskäyttöautot ja -pyörät
- * Auton- ja pyöränvuokraus
- * Kaupunkipyörät ja sähköpotkulaudat
- * Sähköautojen ja -pyörien latauspisteet
- * Pyöräpysäköintipalvelut
- * Pyöränhuoltopalvelut
- * Pysäköintitalot
- * Liikkumissovellukset
- * Taksipalvelut
- * Kutsuliikennepalvelut

Esimerkkejä liikkumisen palveluista



Esimerkkejä liikkumisen palveluista

DriveNow	Yhteiskäyttöauto
EkoRent	Vuokraus- ja yhteiskäyttöauto
Yeply	Liikkuva pyörähuolto
City Car Club	Yhteiskäyttöauto
Samocat Sharing	Potkulautapalvelu



2.3. Aidosti vähähiiliset palvelut

Aidosti vähähiilisten palvelujen liikeideaan tai konseptiin sisältyy vähähiilisyysnäkökulma. Tuotteet tai palvelut ovat vähähiilisiä tai vähähiilisesti tuotettu. Vähähiilisiä tuotteita ovat myös lähituotteet, joiden vähähiilisyys perustuu lyhyisiin kuljetusmatkoihin. Lähituotteiden ja erityisesti lähiruoan etuina ovat myös puhtaus, pakkausjätteiden vähäisempi määrä ja paikallinen kierrätettävyys.

Vähähiilisiä palveluita ovat jakamis-, vuokraus-, leasing- ja lainauspalvelut sekä kiertotalouden ja kierrätyksen palvelut. Vähähiilisiin palveluihin voidaan lukea myös kaikki tuotteiden elinkaarta lisäävät palvelut eli huolto- ja korjauspalvelut.

Aidosti vähähiiliset palvelut ovat usein tavallisia arjen palveluita. Ne palvelevat päivittäistä asiointia muita palveluita vähähiilisemmin. Toisaalta myös niihin saattaa liittyä ympäristön kannalta ongelmallisia piirteitä. Esim. lähiruoan tuottaminen kasvihuoneessa talvella vie paljon energiaa. Rajanveto ns. tavallisiin arjen palveluihin, joissa panostetaan vähähiilisyteen josakin osassa liiketoimintaa, ja ”aidosti” vähähiilisiin palveluihin ei ole selvää. Tämän työn kannalta rajanveto ei kuitenkaan ole olennaista. Palvelujen sijoittuminen asemanseduille vähentää joka tapauksessa matkustamisen päästöjä. Mitä enemmän vähähiilisiä piirteitä palvelusta löytyy, sen paremmin se sopii vähähiilisten asemansetujen kehittämiseen.

Vähähiilisiä palveluita

<p>Vähähiilisiä tuotteita tai palveluita</p> <ul style="list-style-type: none"> * Lähiruoka * Luomuruoka * Luonnonkosmetiikka * Luonnonmateriaalituotteet * Lähiruoka-toimituspalvelut * Ekokaupat * Kasvisravintolat * Ekokampaamot ja -kauneushoitolat * Hävikkiruokaravintolat * Hävikkiruokakaupat <p>Jakamis-, vuokraus-, leasing- ja lainauspalveluita</p> <ul style="list-style-type: none"> * Työkalulainaamot * Vaatelainaamot * Vaatevuokrauspalvelut 	<p>Kiertotalouden ja kierrätyksen palveluita</p> <ul style="list-style-type: none"> * Kirpputorit * Käytettyjen tuotteiden myymälät ja verkkokaupat * Antikvariaatit * Antiikkiliikkeet * Jätteiden kierrätyspalvelut ja uusiokäyttö <p>Tuotteiden elinkaarta pidentäviä palveluita</p> <ul style="list-style-type: none"> * Suutarit * Ompelimot * Matkapuhelinhuolto- ja korjauspalvelut * Tietokonehuolto- ja korjauspalvelut * Muut kodinkonehuolto- ja korjauspalvelut
--	---

Esimerkkejä vähähiilistä palveluista

Vähähiilisiä tuotteita tai palveluita

Ekolo	Ekokauppa
BodyShop	Kosmetiikkakauppa
Anton@Anton	Ruokakauppa ja kioski
Lähellä Deli	Kahvila-luomukauppa
Ruohonjuuri	Eko-luomukauppa
Wefood	Hävikkiruokakauppa
Luomulaatikko	Luomulaatikkopalvelu
REKO-renkaat	Lähiruokapalvelu
Eggspres.fi	Kananmunapalvelu
Silvoplee	Kasvisravintola

Kiertotalouden ja kierrätyksen palveluita

UFF	Käytettyjä tavaroita
WST	Käytettyjä vaatteita
Pure Waste Textiles	Vaatteita jätetekstiileistä
Emmy	Merkkivaatteiden verkkokauppa
Kierrätyskeskus	Käytettyjä vaatteita
Swappie	Käytettyjä puhelimia
Fida	Käytettyjä tavaroita
Lafkan	Käytettyjä lastenvaatteita
Sportti-divari	Käytettyjä urheiluvälineitä
Returna	Kiertotalouden kauppakeskus

Jakamis-, vuokraus- ja lainauspalveluita

Vaatepuu	Vaatelainaamo
Vaaterkki	Vaatelainaamo
Liiteri.net	Työkälpalvelu
Tapiolan Juhlapuku	Juhlapukuvuokraamo

Tuotteiden elinkaarta pidentäviä palveluita

Metrosuutarit	Suutari
Mikrotukikohta	Tietokonehuolto
Fonum	Matkapuhelinhuolto
Ompelimo Tikki	Ompelimo



3. PALVELUIDEN KYSYNTÄ

Asemanseutujen vähähiilisten palveluiden kehittämiseen liittyy olennaisesti kysyntä. Kun on kyse matkustamiseen ja arkeen liittyvistä kuluttajapalveluista, keskiössä ovat asukkaat ja matkustajat. Tärkeää asemien palvelujen kehittämisen kannalta on, mitä tarpeita asukkailla on ja mitä palveluita asukas/matkustaja haluaa asemanseuduilla käyttää.

Palveluiden toimintaedellytyksiin vaikuttaa myös kysynnän määrä. Näin ollen palvelujen kehittämistä tarkastellaan tässä työssä erisuuruisilla asemilla. Asemat on profiloitu asukas- työpaikka- ja matkustajamäärien suhteen neljään luokkaan, joita esitellään luvussa 3.2.

3.1. Asukas ja matkustajatarpeet

HSY:n toisen vähähiilisiä asemanseutuja kehittävän, Interreg-rahoitteen SMART-MR -hankkeen yhteydessä, yhteistyössä asemanseutujen kehittäjäverkoston kanssa, tehtiin asemanseutujen asukaskysely vuonna 2017. Kyselyn tavoitteena oli saada tietoa monimuotoisten ja vähähiilisten asemanseutujen kehittämiseen. Sen avulla haettiin erityisesti eväitä uudentyypisten liikkumisen, innovatiivisten palvelujen ja uuden liiketoiminnan kehittämiseen sekä näkökulmia asemanseutujen täydennysrakentamiseen. Suurin osa vastaajista oli matkustajia, jotka käyttävät eniten lähijunia.

Asukas- ja matkustajatarpeita asemilla

<p>Matkaan liittyviä palveluita</p> <ul style="list-style-type: none"> * Matkalippuautomaatti * Infopalvelut * Mobiilipalvelut * Matkatavaroiden jättöpiste * Matkalippuautomaatti 	<p>Ruokaan liittyviä palveluita</p> <ul style="list-style-type: none"> * Ruokakauppa * Kioski * Kahvilat, ravintolat * Take away -food * Noutopisteet; verkkokauppa, ruokakassipalvelu, lähiruoka, hävikkiruoka
<p>Liikkumiseen liittyviä palveluita</p> <ul style="list-style-type: none"> * Turvallinen pyörien säilytys * Sähköautojen- ja pyörien latauspisteet * Pyöränhuolto- ja tee se itse -palvelut * Yhteiskäyttöpyörät ja -autot * Kutsuliikenne * Liityntäpysäköinti 	<p>Vapaa-ajan palveluita</p> <ul style="list-style-type: none"> * Liikuntapaikat * Leikkipaikka * Rentoutumistila
<p>Työskentelyyn liittyviä palveluita</p> <ul style="list-style-type: none"> * Työtilat 	<p>Muita palveluita</p> <ul style="list-style-type: none"> * Kampaamo, parturi * Terveystieteiden palvelut

Lähde: Asemanseutujen asukaskyselyn tulokset

Kyselystä nousi esille paljon tarpeita liittyen palveluihin ja asemien kehittämiseen. Luettelossa esitetään erityisesti arjen palveluihin ja liikkumiseen liittyviä asukas- ja matkustajatarpeita. Asukkaat toivovat asemille mm. matkaan, liikkumiseen, työskentelyyn ja vapaa-aikaan sekä ruokaan liittyviä palveluita. Asukkaiden tarpeet liittyvät matkustamiseen ja päivittäisten rutiinien sujumiseen. Vähähiilisyys palveluissa ei korostunut vastauksissa.

3.2. Asemien profilointi

Asemien profilointi on tarpeen yritysten sijoittumisen näkökulmasta, ja kun hahmotetaan palvelutarjontaa ja sen tarvetta liiketoiminnan kannattavuuden kannalta. Profiloinnin on tarkoitus palvelulla erityisesti yrityksiä niiden valitessa sijoittumispaikkaa. HSY:ssä on tehty asemien profilointia monen eri muuttujan suhteen, joita ovat mm. nousijamäärät, asukas- ja työpaikkamäärät 500 m ja 1000 m säteellä asemasta, sekä nousijamäärä suhteessa lähialueen asukas- ja työpaikkamääriin.

Profiloinnissa päädyttiin neljään luokkaan, jolloin 1-3 isointa asemanseutua erottuvat omaksi luokakseen. Luokittelumenetelmänä on Jenksin luonnollinen luokittelu, joka tunnistaa arvojen luontaisen ryhmittymisen luokkien keskihajontoja käyttäen.

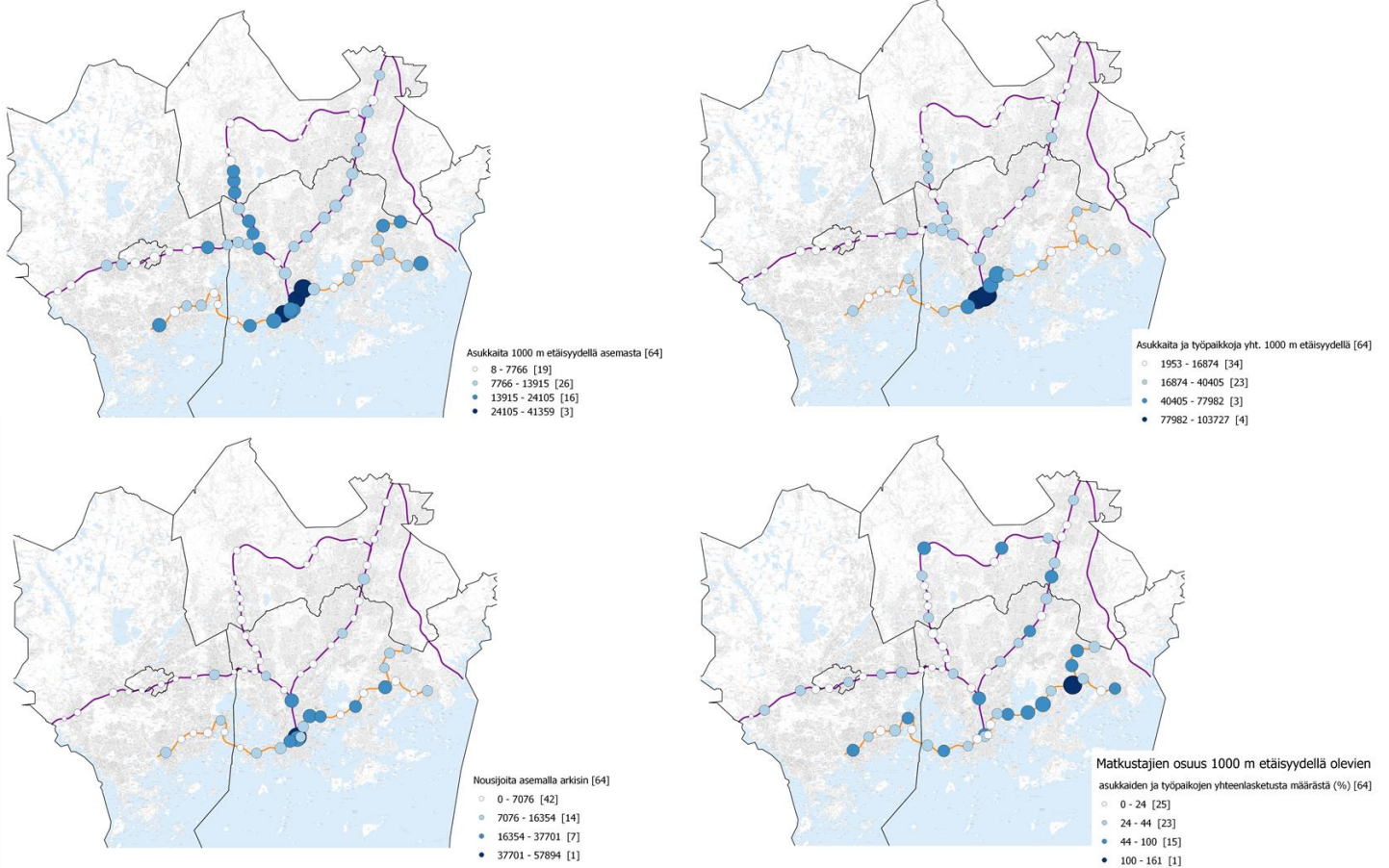
Tämän työn osalta päädyttiin profiloinnissa käyttämään asukas- ja työpaikkamääriä 1000 m:n säteellä asemasta sekä aseman nousijamääriä ja nousijamäärää suhteessa lähialueen asukasmäärään. Nämä tekijät kuvaavat profiloinnissa käytetyistä muuttujista parhaiten aseman palveluiden kysyntää.

Asukas- ja työpaikkamäärissä painotutaan asukasmääriin, koska työpaikkavaltaisilla asemilla, jossa on vähän asukkaita, on myös vähän palvelutarjontaa. Näin ollen asukasmäärät kuvaavat palveluiden potentiaalia työpaikkoja paremmin. Työpaikkamäärät tuovat kuitenkin asemalle lisäpotentiaalia ja työmatkustajat ovat tärkeä kohderyhmä aseman palveluille.

Aseman nousijamäärät vaikuttavat suoraan aseman matkustajapalveluiden toimintaedellytyksiin, sen sijaan asukasmäärät laajemmalla skaalalla vaikuttavat enemmän koko asemanseudun palveluiden toimintaedellytyksiin. Kilometrin säteellä olevat asukkaat ovat palveluille erittäin tärkeitä, mutta aseman laajempi vaikutusalue on myös tärkeä. Laajempi vaikutusalue näkyy profiloinnissa, kun tarkastellaan nousijamääriä suhteessa lähialueen asukasmääriin. Jos nousijamäärät ovat suuret suhteessa lähialueen asukasmääriin, kertoo se aseman merkityksestä laajemman asukasmäärän asemana.

HSY:n luokittelu käsitti pääkaupunkiseudun juna- ja metroasemat. Tässä selvityksessä mukana ovat lisäksi Riihimäen ja Hämeenlinnan juna-asemat.

Kun käytetään eri muuttujia, saadaan asemille erilaisia luokitustuloksia. Tässä työssä on oheisessa kuvassa esitettyjen neljän muuttujan luokittelusta tehty yhteenveto siten, että kunkin muuttujan painoarvo on $\frac{1}{4}$ käytetyssä luokittelussa. Tuloksena on saatu neliportainen asemien profilointi matkustajamäärän sekä lähialueen asukas- ja työpaikkamäärien mukaan. Luokat kuvaavat suuntaa-antavasti asemien potentiaalia palveluiden sijoittumispaikkana. Se ei kuitenkaan sulje pois esimerkiksi seisakkeiden tai pienten asemien palvelupotentiaalia, mikä näkyy jo nykytilassa. Esimerkiksi usealla seisakkeella tai sen läheisyydessä on jo tällä hetkellä monipuolisesti palveluita ja keskisuurten asemien palvelutarjonta vaihtelee hyvin merkittävästi aluekeskustasoisesta monipuolisesta palvelutarjonnasta lähipalvelutarjontaan.



Asemien luokittelu neljän eri muuttujan suhteen

Lähde: HSY

Luokittelu kuvaa nykyhetkeä nimenomaan käytettyjen muuttujien eli aseman matkustajamäärän sekä lähialueen (1000 m) asukas- ja työpaikkamäärän suhteen. Laajempi vaikutusalue ja keskuksen merkitys laajemmassa palveluverkossa puuttuvat tarkastelusta. Palveluiden toimintaedellytyksiin vaikuttaa merkittävästi aseman lähiympäristön olemassa oleva palvelurakenne. Palvelut keskittyvät sinne, missä palveluita on jo.

Aseman palveluiden potentiaaliin vaikuttaa myös merkittävästi asemanseudun kehityssuunnitelmat. Aseman ja seudun kehittäminen sekä asukas- ja työpaikkamäärän kasvu vaikuttavat oleellisesti palveluiden toimintaedellytyksiin. Näin ollen esitetty luokittelu kuvaa enemmän asemarakennuksen ja matkustaja palveluiden nykyistä potentiaalia ja antaa vain suuntaa erityyppisten asemien kehittämispotentiaalille palveluiden toimintaedellytysten näkökulmasta. Se ei kuitenkaan kuvaa koko asemanseudun palveluverkon kehittämismahdollisuuksia.



Asemien profilointi aseman matkustajien sekä lähialueen asukasmäärän ja työpaikkamäärän mukaan

Koska käytetty profilointi ei kuvaa todellisia palveluiden toimintaedellytyksiä koko asemanseuduilla, on päädytty profiloimaan asemat myös nykyisen kaupan palvelurakenteen näkökulmasta. Palvelut keskittyvät sinne, missä on asukkaita ja jo olemassa olevia palveluita. Nykyinen palvelurakenne kertoo osaltaan toimijan näkökulmasta asemanseudun kiinnostavuudesta ja täydentää edellä esitettyä profilointia. Palvelurakenneluokitus ei ole aseman palveluiden näkökulmasta myöskään täysin relevantti, koska se, miten keskuksen palvelut ovat sijoittuneet aseman ympäristöön, vaikuttaa niiden vetovoimaan. Jos esimerkiksi suurin osa keskuksen tai asemanseudun palveluista on sijoittunut kauaksi asemasta, ne eivät palvele matkustajia yhtä hyvin kuin sijoituessaan kiinteästi aseman yhteyteen.

Kaupunkikeskuksen palvelut ovat keskustoja, joissa on palveluita tiiviisti sekä myös kaupunkimaisesti katujen varsilla. Aluekeskukset ovat pääkaupunkiseudun aluekeskuksia, joihin on keskittynyt monipuolisesti palveluita ja osin kauppakeskusmaisesti. Aluekeskukset palvelevat yleensä selvästi lähialuetta laajempaa vaikutusaluetta. Kaupunki- ja aluekeskukset ovat usein potentiaalisimpia palveluiden sijoituspaikkoja, vaikkei tämä kaikilta osin näy matkustaja-, asukas- ja työpaikkamääriin pohjautuvassa luokituksessa. Ne voidaan tässä tarkastelussa profiloida suuriksi asemiksi.

Paikalliskeskuksessa on kohtalaisen monipuolisesti palveluita, yleensä päivittäistavara-kauppaa ja paikallisia palveluita, mutta myös vähän erikoiskauppaa, keskittyneenä usein ostoskeskukseen. Paikallispalvelukeskukset ovat keskisuuria asemia. Lähipalvelukeskukseen sijoittuu vähäisemmin palveluita lähinnä lähikauppoja ja lähipalveluita tai yksittäisiä palveluita. Lähipalvelukeskus palvelee lähialuettaan ja voidaan luokitella pieneksi asemaksi. Muutamalla pääkaupunkiseudun asemalla ei palveluita ole tällä hetkellä lainkaan, siitä voidaan kutsua seisakkeiksi.



Asemakeskusten profilointi nykyisen kaupan palvelurakenteen näkökulmasta

Asemien profilointiin vaikuttaa suuresti käytetyt muuttajat. Luokituksella ei ole tarkoitus laittaa asemia paremmuusjärjestykseen. Tavoitteena on kuvata aseman potentiaalia palveluiden sijoittumispaikkana. Koska palveluiden sijoittumisedellytykset ovat toimijakohtaisia, on tässäkin asemakokoa ja potentiaalia tarkastelu usean muuttujan kautta, ja profiloitu asemat kahdella eri tavalla. Asemaseudun kehittämisen myötä palvelupotentiaali asemalla kasvaa, joten luokitus kuvaa vain tämän hetkistä tilannetta asemalla.

4. PALVELUT ASEMANSEUDULLA NYKYÄÄN

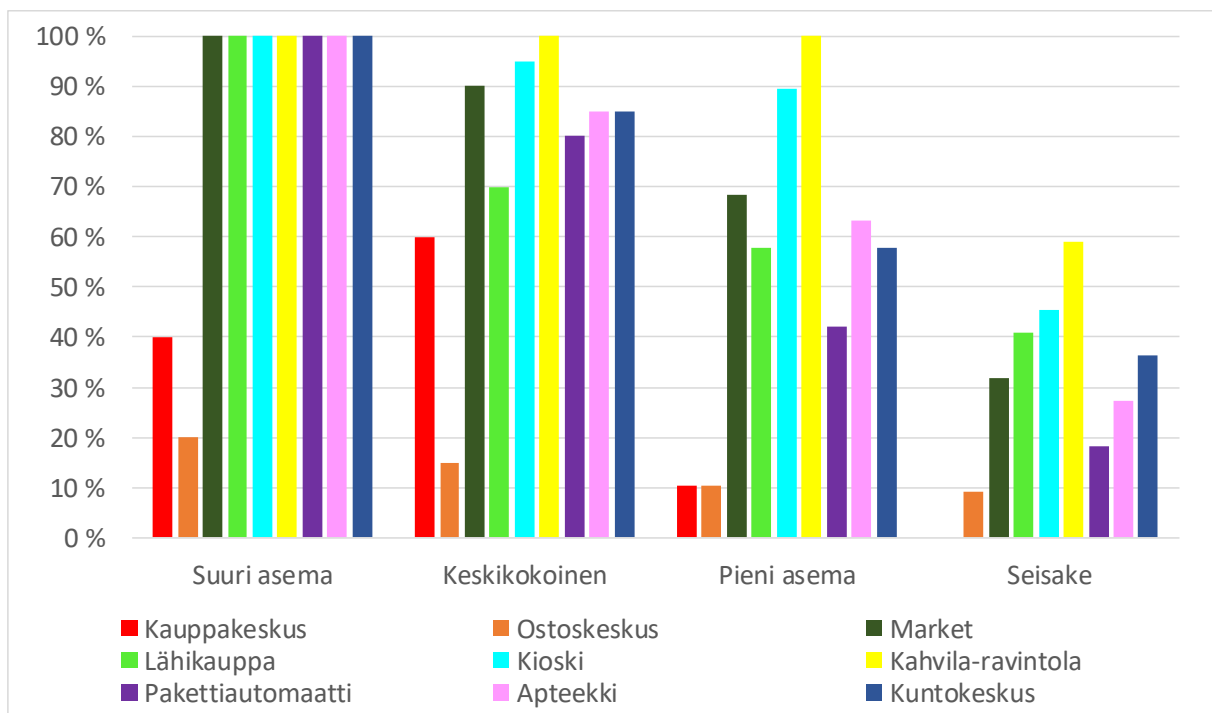
Nykyinen palvelurakenne kertoo nykytilanteen näkökulmasta asemanseutujen kiinnostavuudesta palvelujen sijaintipaikkana. Nykyinen palvelurakenne luo myös edellytyksiä myös uusien vähähiilisten palveluiden sijoittumiselle asemalle.

4.1. Arjen palvelut

Nykytilanteen vähähiilisten palveluiden tarkastelua vaikeuttaa se, ettei vähähiilisiä palveluita ole toimialaluokituksessa eroteltu, vaan palvelut luokitellaan päätoimialansa mukaisesti. Näin ollen yritys- ja toimipaikkarekistereistä ei ole irrotettavissa vähähiilisiä palveluita toimialaluokkaan pohjautuen. Työssä kuitenkin tarkastellaan kaikkia arjen palveluita, jotka sijoituessaan asemanseuduille vähentävät liikkumistarvetta. Näin ollen nykytilannetta kuvataan pääosin arjen palvelujen kautta.

Asemanseudun arjen palveluita on tarkasteltu Tilastokeskuksen toimipaikkatietokannasta (Seutu CD'17) erikokoisilla asemilla 500 metrin säteellä asemista. Yritystoimipaikkojen lisäksi tarkasteluun on otettu mm. postin pakettiautomaatit. Lisäksi tarkastelussa on mukana kauppakeskukset ja ostoskeskukset, jotka tarjoavat monipuolisesti kaupallisia palveluita.

Palvelurakenne vaihtelee suuresti aseman koosta riippuen. Tässä luvussa asemat on jaettu eri kokoluokkiin niiden matkustaja-, asukas- ja työpaikkamääristä tehdyn luokituksen mukaisesti (ks. luku 3.2). Asemaluokka ei kerro suoraan palvelutarjonnasta. Myös pieniltä asemilta löytyy palveluita ja joiltakin jopa enemmän kuin keskisuurilta asemilta. Tämä kertoo profiloinnin haasteista, palvelutarjontaan vaikuttavat muutkin tekijät kuin aseman matkustajamäärät ja lähialueen asukas- ja työpaikkamäärät.



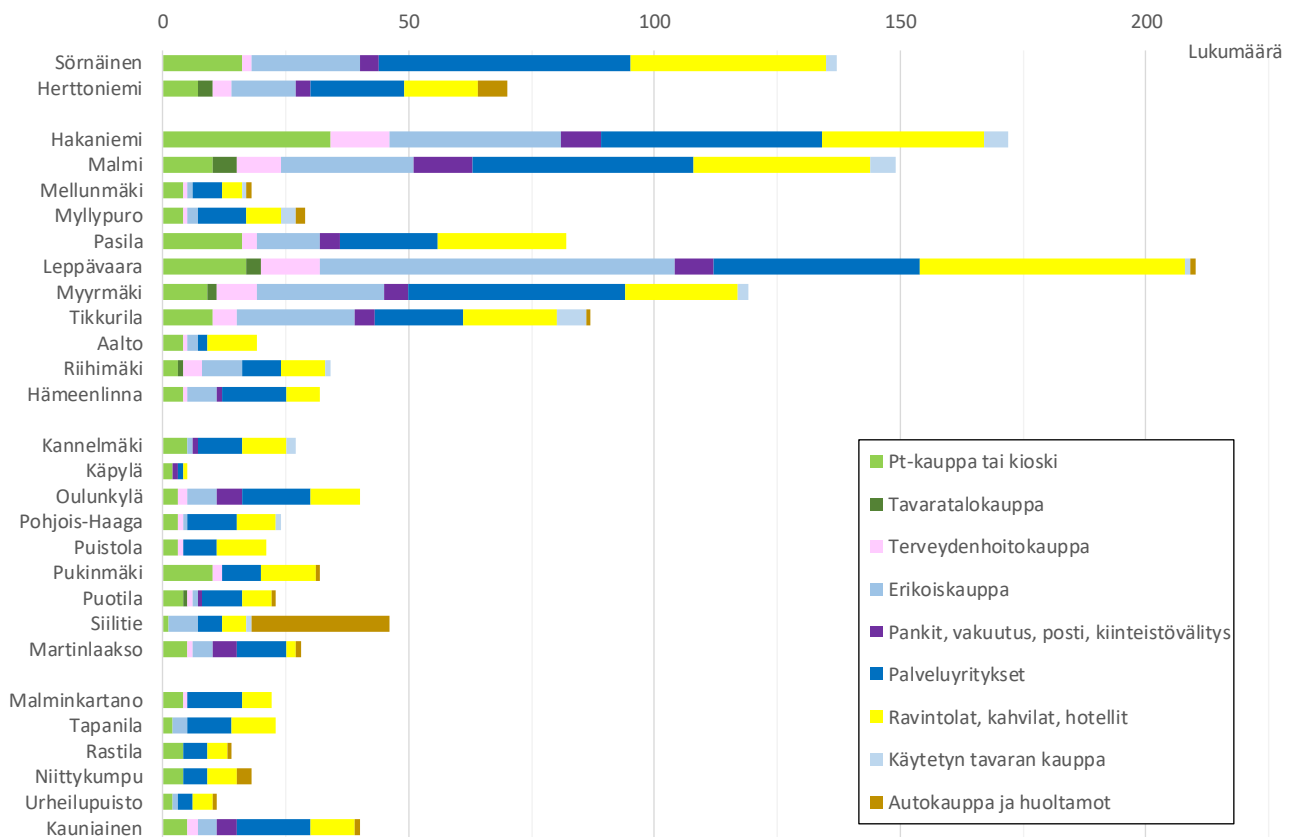
Kaupallisia palveluita erikokoisilla asemanseuduilla (500 m asemasta)

Lähde: Tilastokeskus / SeutuCD'17; Kauppakeskusyhdistys, Kauppakeskukset 2018; WSP-kartoitukset

Suurilta ja keskikokoisilta asemilta löytyy paljon erilaisia kaupallisia palveluita. Osassa on kauppakeskus tai ostoskeskus ja kaikilta asemilta löytyy päivittäistavarakauppa (suuri market tai pienempi lähikauppa), kioski sekä kahvila-ravintolapalveluita. Suurimmassa osassa on myös pakettiautomaatti, apteekki ja kuntosali. Suurten ja keskikokoisten asemien ympäristöön sijoittuu myös keskimääräistä enemmän kulttuuripalveluita, joissa sijaintikriteeri ei välttämättä ole aseman läheisyys vaan yleinen keskustatarjonta.

Suurella osalla asemista on vähintään peruspalvelut. Pienillä asemilla on yleisesti ruoka-kauppa, kioski ja kahvila-ravintola sekä apteekki ja kuntosali. Parilla pienellä asemalla on myös kauppakeskus tai ostoskeskus. Seisakkeilla on myös kaupallisia palveluita, mutta yleensä vähäisemmin kuin suuremmilla asemilla. Yleisimmät palvelut pienimmässä asemaluokassa ovat ruokakauppa, ravintola ja kioskipalvelut.

Palvelut keskittyvät luontevasti asemanseuduille. Toimipaikkatilaston ohella on tarkastelu kaupallisia palveluiden lukumäärää asemilla kenttäkartoitusten pohjalta. Tarkasteluun on valittu ne asemat, joista on olemassa olevia kartoitustietoja. Esimerkkejä kaupallisen rakenteen kartoituksista on liitteessä 2. Kartoitukset painottuvat asemanseutuihin Helsingissä, Riihimäellä ja Hämeenlinnassa. Kenttäkartoituksia täydentämään on selvitetty kaupan rakennetta muutamilla Espoon ja Vantaan asemilla Googlen karttapalvelusta sekä kauppakeskusten ja toimijoiden verkkosivuilta.



Kaupalliset palvelut asemanseuduilla (500 m asemasta)

Lähde: WSP kartoitus, Kauppakeskusten ja toimijoiden verkkosivut, Googlen karttapalvelu

Kartoitusten pohjalta nähdään myös, että kaupallisia palveluita on lukumääräisesti hyvin paljon suurilla asemilla sekä myös osin keskisuurilla asemilla. Palveluita on paljon asemilla, jotka sijoittuvat kantakaupunkimaiseen rakenteeseen (Sörnäinen ja Hakaniemi) sekä asemilla, joiden yhteydessä on kauppakeskus (Malmi, Leppävaara, Myyrmäki, Tikkurila). Toisaalta kaupakeskus ei aina kerro laajasta palvelurakenteesta ja esim. Malmilla on myös hyvin paljon palveluita kaupakeskusten ulkopuolella.

Muutamalla keskisuurella asemalla kaupallisten palveluiden määrä jää kuitenkin vähäiseksi, tällaisia ovat mm. Myllypuro, Mellunmäki, Aalto-yliopisto, Riihimäki ja Hämeenlinna. Näistä kolme ensimmäistä sijoittuu lähiömäiseen kaupunkirakenteeseen, jossa palvelut keskittyvät ostoskeskustyyppiseen ratkaisuun. Asemat sijoittuvat kohtalaisen lähelle suurempia kaupan keskuksia. Asemien läheisyydessä on paljon asukkaita ja metron käyttäjämäärät ovat suurehkoja, joten ne on luokiteltu suuriksi asemiksi, vaikkei niitä ympäröivä keskusta ole kovin suuri.

Riihimäki ja Hämeenlinna ovat rakenteeltaan oikeita kaupunkikeskustoja, mutta asema sijoittuu hieman syrjään ydinkeskustasta, joten asemanseutujen kaupallisten palveluiden määrä jää vähäiseksi. Riihimäellä Kauppakeskus Atomi jää aseman 500 metrin säteen sisälle, mutta vanha keskusta lukuisine kauppoinen ja palveluineen sijoittuu yli 500 metrin päähän asemasta, samoin kuin koko Hämeenlinnan keskusta.

Pienillä asemilla ja seisakkeilla on keskimäärin vähemmän palveluita kuin suuremmilla asemilla. Kaupallisia palveluita on asemilla keskimäärin noin 20. Käpylä kuitenkin erottuu muista tarkastelluista pienistä asemista hyvin vähäisellä palveluiden lukumäärällään.

Seisakkeiksi luokitelluilla asemilla on hieman keskimääräistä vähemmän kaupallisia palveluita kuin pienillä asemilla, mutta palveluita on yhä kuitenkin keskimäärin lähemmäs 20. Kauniainen erottuu muista seisakkeista oikealla keskustallaan, jossa on myös lukumääräisesti paljon palveluita. Tosin keskustapalvelut sijoittuvat hieman irti asemasta, mutta jäävät kuitenkin 500 metrin säteen sisälle.



Riihimäen asemarakennuksessa palvelee kioskki

Matkustajia palvelevat parhaiten palvelut, jotka ovat sijoittuneet aivan aseman tuntumaan, joko asemarakennukseen, näköetäisyydelle asemasta tai liityntäliikenteen yhteyteen. Tällaiset palvelut ovat parhaiten käytettävissä kiireisellä joukkoliikennematkalla. Matkustajille suunnattujen

palveluiden määrä jää usealla asemalla hyvin vähäiseksi ja ne ovat yleisimmin kioski- ja kahvila-ravintolapalveluita. Ravintolapalveluiden laatu ei kuitenkaan aina vastaa kysyntää. Asemalla saattaa olla kebab-pizzeria tai baari, kun taas matkustajat toivovat rauhallista kahvilaa tai laadukkaita take away -palveluita.

Asemilla on myös ruokakauppoja, mutta usein ruokakaupat eivät sijoitu kiinteästi aseman yhteyteen, vaan liittyvät kiinteämmin muuhun palvelurakenteeseen. Kauniainen ja Oulunkylä ovat esimerkkejä asemista, joiden lähiympäristössä on mukavasti arjen palveluita, mutta palvelut sijoittuvat pienen matkan päähän asemasta eivätkä näin ollen palvele luontevasti kiireistä matkustajaa.



Oulunkylän liikekeskus palveluineen sijoittuu vähän matkan päähän asemasta

Parhaiten asemanpalvelut ovat aseman yhteydessä ja matkustajien käytävissä, kun ne ovat sijoittuneet asemarakennukseen. Perinteiseen asemarakennukseen mahtuu kuitenkin tyypillisesti vain muutamia palveluita. Laajempi palveluvalikoima on hyvin matkustajien käytävissä, kun asema on kiinteässä yhteydessä muuhun palveluverkkoon. Kun asema on esimerkiksi kauppakeskuksen yhteydessä, ovat palvelut helposti matkustajien saavutettavissa. Tällainen ratkaisu on toteutettu esimerkiksi Malmilla, Tikkurilassa, Myyrmäessä, Leppävaarassa, Matinkylässä, Kampissa ja Niittykummussa, mutta esimerkkejä löytyy muualtakin.

Palvelut voivat liittyä hyvin asemaan muutoinkin kuin asemarakennuksessa tai kauppakeskuksessa. Kaupunkirakenne palveluineen voi olla kiinteästi rakentunut aseman yhteyteen, kuten Hakaniemessä tai Sörnäisissä. Myös pienemmillä asemanseuduilla yhtälö voi olla toimiva. Malminkartanossa ja Kannelmäessä asema avautuu suoraan lähikeskustaan, jossa kaikki lähipalvelut ovat melkein katse-etäisyydellä asemasta.

Kiinteiden liiketilojen ohella palveluita voi sijoittua myös mm. asemien käytäville tai aulatiloihin. Liiketilaa eivät tarvitse erilaiset automaattipalvelut (mm. pakettiautomaatti, välipala-automaatti) tai keräyspalvelut (mm. Emmyn vaatekeräys, pesula-automaatti). Useimmat tällaiset tarvitsevat kuitenkin säältä suojaista tilaa ja ne sijoittuvatkin asemanseuduilla tyypillisesti asemarakennuksiin tai liikekeskuksiin. Liiteri-työkaluvuokraamo sijoittaa palvelunsa konttiin, jonka voi tuoda asemalle esimerkiksi liityntäpysäköinnin yhteyteen.



Kirpputorimyyntiä Malmin asemalla

Palveluita voi sijoittaa asemille myös pop up -tyyppisesti, mm. liikuteltaviin myyntipisteisiin, myyntivaunuihin tai -autoihin. Esimerkiksi Malmin asemalla on kirpputorimyyntiä pop-up -henkisesti ilman varsinaista toimitilaa. Myös Myyrmäen asemalla toimii keskiviikkoisin ja lauantaisin avoin kirpputori. Yleisesti tällainen väliaikainen liiketoiminta on asemilla vielä vähäistä eikä siitä ole saatavilla kootusti tietoa.

4.2. Liikkumisen palvelut

Liikkumisen palveluita ei ole saatavilla toimipaikkarekisteristä, koska palvelu ei ole toimipaikkaan sidottua. Liikkumisen palvelut eivät yleensä käytä asemilla liike- tai toimitiloja, vaan ne tarvitsevat muunlaisen toimintapaikan.

Liikkumisen palveluita löytyy kaikilta asemilta, kun niihin luetaan liityntäpysäköinti ja liityntäliikenne. Myös matkalippujen myyntiä löytyy kaikilta asemilta vähintään automaattissa. Kanta-kaupungin asemilta ja Espoon metroasemilta löytyy kaupunkipyöriä. Vuoden 2019 kesällä tulee kaupunkipyöriä myös Vantaan juna-asemille. Useilla asemilla pysäköintipaikkoja on osoitettu yhteiskäyttöautoille. Liityntäpysäköinnissä sekä kauppakeskuksissa on sähköautojen latauspisteitä.

Asemilta löytyy tee-se-itse -pyörähuoltopisteitä ja joiltakin asemilta muitakin pyörähuoltopalveluita. Asemilla on vierailut myös liikkuva pyörähuoltopalvelu. Kokeiluja on myös tehty myös valvotusta tai lukitusta pyöräpysäköinnistä. Iso-Omenassa, Matinkylän asemalla suunnitellaan kokeilua sähköpyörien latauskaapeista.

Asemaympäristöistä löytyy myös ns. mikroliikkumispalveluita. Vuosaaressa kokeillaan potkulautapalvelua vuoden 2019 kesän aikana. Alueelle tulee noin 30 potkulauta-asemaa ja 300 potkulautaa, sekä perinteisesti potkittavia että sähköllä toimivia. Hoverboard ja segway -vuokrauspalveluita ei asemilta vielä ole helposti löydettävissä.

Asemilla on autonvuokrauspalveluita ja taksiasemia. Taksi saadaan paikan päälle kaikkialla myös taksipalveluiden kautta.



Kampin metroaseman pyöränhuollon tee-se-itse -piste

Liikkumisen palvelut asemilla ovat moninaisia, pienimmiltä asemilta löytyy pysäköintipalveluita, mutta mitä suuremmasta asemasta on kyse, sitä monipuolisempia liikkumispalveluita voi asemalta löytyä.

4.3. Vähähiiliset palvelut

Vähähiilisiä palveluita ei pysty erikseen tarkastelemaan toimipaikkarekisteristä, koska vähähiiliset palvelut luokitellaan päätoimialan mukaan samoin kuin muutkin palvelut. Gaia Consulting on tehnyt Fiksu Assa -projektiin toimijakentäselvityksen, jossa tunnistettiin keskeisiä olemassa olevia vähähiilisiä toimijoita ja yrityksiä sekä listattiin ne. Työn lähtökohtana oli etsiä vähähiilisiä ratkaisuja tarjoavia yrityksiä, joita haluttaisiin mukaan Fiksu Assa -tapahtumaan. Työssä ei kuitenkaan tarkasteltu toimijoiden sijaintia, mutta tekijän arvion mukaan ne sijoittuvat harvoin asemille. Kaikilla toimijoille ei edes ole varsinaista kuluttajaa palvelevaa kiinteää sijaintipaikkaa, tällaisia ovat mm. digitaaliset alustat, mobiilipalvelut, verkkokaupat ja kuljetuspalvelut.

Tässä työssä asemanseudun nykyisiä vähähiilisiä palveluita on tarkasteltu käyttäen lähteenä WSP:n kenttäkartoituksia sekä yritysten ja toimijoiden verkkosivuja. Tarkoituksena oli tarkastella, millaisia palveluita asemien ympäristöstä löytyy. Tarkastelu ei sisällä mm. verkkokauppoja ja mobiilipalveluita, jotka palvelevat matkustajia verkon kautta eivätkä liity erityisesti asemille. Tässä yhteydessä ei myöskään tarkasteltu vähähiilisiä pop up -palveluita, koska niitä on vaikeaa löytää käytetyistä lähteistä, mutta kokemuksen mukaan pop up -palveluiden määrä on asemilla vielä vähäistä.

Vähähiilisiä palveluita löytyy asemilta, mutta niiden määrä jää vielä huomattavasti satunnaisemmaksi kuin ”normaalien” arjen palveluiden. Useammilta asemilta löytyy kuitenkin joitain vähähiilisiä palveluita. Yleisiä asemanseutujen vähähiilisiä palveluita ovat suutarit, huoltopalvelut ja käytettyjen tavaroiden myymälät, myös mm. Ruohonjuuren myymälöitä ja Emmyn vaatkeräyslaatikoita löytyy usealta asemanseudulta. Asemilta löytyy yleisesti myös kierrätyspisteitä.

Vähähiiliset palvelut ovat sijoittuneet yleensä joko kauppakeskukseen tai tiiviiseen kaupunkirakenteeseen, eli sinne missä on paljon ja monipuolisesti muitakin palveluita sekä myös paljon asiakaskuntaa. Vähähiilisiä erikoismyymälöitä tai -palveluita löytyy mm. Hakaniemestä ja Kalasatamasta, mutta lähes kaikissa aseman kauppakeskuksissa on joitain vähähiilisiä palveluita.

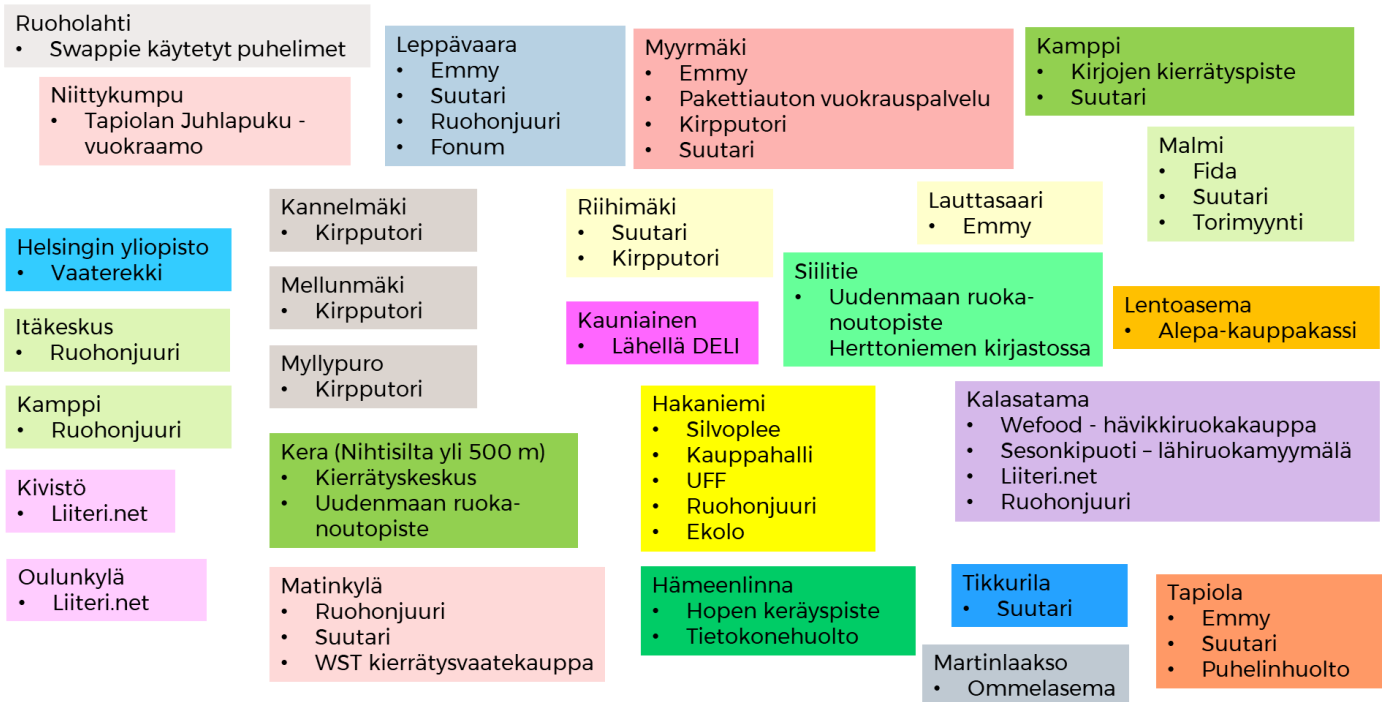


Rinki-ekopiste Leppävaaran asemalla Sellon kauppakeskuksessa

Ostokeskuksissa on vähähiilisiä palveluita kohtalaisen vähäisesti, mutta yksittäisiä palveluita kuitenkin löytyy. Myöskin asemarakennuksissa niitä vielä niukasti, esimerkkinä kuitenkin ovat Hämeenlinnan asemalla toimiva Hopen keräyspiste ja Malmin asemalla torimyyntipiste. Liiteri-työkaluvuokraamo sijoittuu siirrettävään konttiin, ja niitä löytyy muutamilta asemanseuduilta.

Vähähiiliset palvelut ovat vielä tyypillisesti ns. erikoispalveluita ja ne tarvitsevat kauppapaikan, jossa on paljon asiakasvirtaa. Vähähiiliset palvelut sijoittuvat sinne, missä on muita palveluita, eikä matkustajaliikenteen varaan ole tällaisia palveluita vielä syntynyt. Sijaintikriteerit näyttävät olevan samoja kuin muussakin palveluliiketoiminnassa.

Esimerkkejä vähähiilisistä palveluista asemanseuduilla



Vähähiiliset palvelut asemaseuduilla nykyään

Arjen palvelut

- * Sijoituessaan asemaseudulle vähentävät liikkumistarvetta
- * Löytyy lähes kaikilta asemaseuduilta
- * Kaikki eivät sijoitu aseman välittömään läheisyyteen
- * Usealla toimijalla on vähähiilisiä toimintatapoja
- * Arjen palveluilla suurin merkitys asemaseutujen palvelutarjonnassa nykyään

Matkustamisen ja liikkumisen palvelut

- * Löytyy lähes kaikilta asemilta
- * Sijoittuvat yleensä aseman välittömään läheisyyteen
- * Eivät yleensä tarvitse liiketilaa, vaan muun toiminta- tai sijoittumispaikan

Aidosti vähähiilisiä palvelut ja toimijat

- * Kauppakeskuksissa
- * Tiiviissä urbaanissa kaupunkirakenteessa
- * Ostoskeskuksissa niukasti
- * Asemarakennuksissa ei juurikaan
- * Sijoittuvat sinne, missä on muita palveluita, ei niinkään matkustajien varaan

5. PALVELUIDEN TOIMINTAEDELLYTYKSET ASEMALLA

Palveluiden toimintaedellytyksiä asemanseuduilla on tarkasteltu haastattelujen pohjalta. Lista haastatteluista asemanseudun toimijoista ja yrityksistä löytyy liitteestä 1. Haastatteluja täydentämään on tarkasteluun otettu mukaan muissa yritystapaamisissa saatuja toimijoiden näkemyksiä sekä asiantuntija-arvioita asemien toimivuudesta. Toimijoiden näkemyksiä on koottu myös Solmu-projektista (Kaupalliset palvelut joukkoliikenteen vaihtopaikoissa, Solmu -projektin 3. osatehtävä, HSL) sekä Fiksu-Assa Ilmastopäivien loppuraportista 9.5.2018.

Yleisesti liikenteen solmukohdat ovat hyviä sijaintipaikkoja palveluille. Palvelut hakeutuvat hyvin saavutettavissa oleviin sijaintipaikkoihin ja saavutettavuus kaikilla kulkutavoilla on tärkeää. Uutta kiinnostusta on herännyt mm. Länsimetron uusiin asemasijainteihin sekä tulevaisuudessa oleviin uusiin solmupaikkoihin, jossa Raide-Jokeri liittyy juna-asemaan tai metroasemaan.

Palveluiden toimintaedellytykset liittyvät asiakkaisiin, liikepaikan sijaintiin ja muuhun palveluympäristöön. Lisäksi toimintaedellytyksiin vaikuttavat liiketilan koko ja tekniset kriteerit.

5.1. Asiakkaat

Toimijoilla on luonnollisesti kiinnostusta sijoittua sinne, missä on asiakkaita, eli sijoitetaan sinne, missä lähitöillä on asutusta ja missä ihmiset liikkuvat. Tavoitteena on, että asemakeskuksen ympäristö on mahdollisimman vilkas. Asumisen määrä lähiympäristössä vaikuttaa suoraan sekä matkustajamääriin että myös palveluiden asiakasmääriin. Vilkas asema ilman lähi-asutusta ei ole palveluiden kannalta optimaalinen sijaintipaikka.

Työpaikkojen määrä asemanseudulla tuo palveluille lisäpotentiaalia, ja joillekin se on toiminnan edellytys (mm. lounasravintolat). Työmatkustajat ovat tärkeitä kohderyhmiä mm. kioskitoimijalle. Toimijoilla on kuitenkin vähemmän kiinnostusta sijoittua sellaiselle asemalle, jonka lähitöillä on ainoastaan työpaikkoja. Pari asiakaspiikkiä päivässä ei usein riitä liiketoiminnalle, jos asema kumisee tyhjyyttään keskellä päivää. Tämä näkyy asemanseutujen nykyisessä palvelurakenteessa, kun työpaikkavaltaisilla asemanseuduilla on usein vähäisesti palveluita.



Vilkaalla asemalla on luonnollisesti enemmän toimintaedellytyksiä kuin hiljaisella asemalla.

Matkustajamäärä sekä raideliikenteen vuoroväli vaikuttavat asematoimijaan, jonka pääkohde-ryhmä ovat matkustajat. Absoluuttisella matkustajamäärällä ei ole niin suurta merkitystä kuin sillä, kuinka moneen suuntaan asiakasvirta asemalta hajoaa. Metroaseman katutasolla toimija ei tavoita lainkaan niitä asiakkaita, jotka kulkevat aseman toisesta päästä hissillä suoraan liityntäpysäköintiin. Aseman länsipuolelle sijoittunut toimija ei tavoita aseman itäpuolelle kulkevia. Matkustajamäärää tärkeämpää on siten liikepaikan vierestä kulkevien ihmisten määrä, olivat ne sitten matkustajia tai muusta syystä paikassa liikkuvia.



Tikkurilan aseman itäpuolella on tyhjää liiketilaa, kun pääosa asiakasvirroista kulkee aseman länsipuolelle. Itäpuolelle on tulossa täydennysrakentamista, mikä voi muuttaa tilannetta.

Kaikkein vilkkaimmat asemat ovat luonnollisesti kaikkein kiinnostavimpia sijaintipaikkoja. Metroasemilla on sen verran suuret matkustajamäärät ja asukasmäärät, että ne ovat lähtökohteisesti ainakin joitakin toimijoita kiinnostavia sijaintipaikkoja. Juna-asemilla matkustajamäärien taso jää keskimäärin alhaisemmaksi kuin metroasemilla ja usein kaupunkirakenne ei ole niin tiivis. Osa juna-asemista on kuitenkin matkustajamääriltään hyvinkin vilkkaita ja niiden asemakeskus jo nyt merkittävä kauppapaikka, että ne kiinnostavat toimijoita. Kiinnostavuuteen vaikuttaa kuitenkin myös asemaympäristö. Kaikilla toimijoilla on erilaiset kriteerit matkustajamääriin tai lähiasutuksen määrään, joten tarkkoja lukuarvoja ei voida antaa tai yleistää.

Kaikkein hiljaisimmat asemat eivät kiinnosta, koska asemalla ei ole riittävästi asiakkaita kannattavaan liiketoimintaan. Erityisesti kokeilevalle toiminnalle suuret asiakasvirrat ovat oleellisia, kun halutaan tutkia potentiaalista kysyntää. Ympäristöministeriön ja asemanseudun kehittäjäverkoston toteuttaman Fiksu Assa Ilmastopäivät 2018 -pilottitapahtuman perusteella vähähiilisillä toimijoilla on kiinnostusta asemanseutuihin potentiaalisena liikepaikkana ainoastaan hyvin vilkkailla asemilla (Helsingin päärautatieasema, metroasemat).

Suurimmilla toimijoilla on erilaisia konsepteja erilaisiin sijaintipaikkoihin riippuen esim. asukasmäärästä ja lähialueen muusta palvelurakenteesta ja kilpailusta. Automaattipalvelut ja muut palvelut, jotka eivät vaadi jatkuvaa henkilökuntaa, voivat toimia myös hiljaisemmillä asemilla. Erilaisia konsepteja voidaan kehittää myös hiljaisille asemille. Hengan asemalla Orimattilassa on meneillään kokeilu (Blox Car), jossa oman auton voi vuokrata muille sillä aikaa, kun ei sitä

itse tarvitse ja auto seisoo käyttämättömänä asemalla. Muutoin asema on vielä liian hiljainen yhteiskäyttöautoyrityksille.

5.2. Muu palveluympäristö

Palveluiden sijoittumisessa ratkaisee saavutettavuus sekä keskittyminen. Palvelut toimivat parhaiten sellaisessa ympäristössä, jossa on muitakin palveluita. Mitä enemmän ja tiiviimmin aseman lähistöllä on palveluita, sitä houkuttelevampi liikepaikka se yleensä on. Yleisesti toimijat haluavat ympärilleen omaa toimialaa täydentäviä palveluita. Ihannetoimijoita ovat usein vahvat brändit ja suosittu ketjut. Ne tuovat asiakkaita keskukseseen, eli naapuriliike voi vaikuttaa suuresti paikan vetovoimaan. Toisaalta liian suuri saman toimialan tarjonta voi kilpailun kautta vaikuttaa negatiivisesti toimintaedellytyksiin erityisesti hiljaisilla asemilla.



Palvelut toimivat paremmin, kun ympäristössä on muitakin palveluita.

Yksittäinen palvelu voi kuitenkin hyvin menestyä liiketoiminnassa, jos alueella ei ole muita tarjontaa tai kilpailijoita. Tämä edellyttää toimijalta vahvaa otetta markkinoiden kysyntään sekä monipuolista tarjontaa. Hiljaisessa paikassa ns. kasvulliset kauppiat ovat tärkeitä, ne tuntevat hyvin asiakkaansa ja parhaimmillaan toimipisteestä muodostuu alueen monipalveluinen koontumispiste.

Liiketoiminnan perustamiseen asemaseudulle vaikuttaa kysynnän lisäksi siis myös olemassa oleva tarjonta. Minkälainen palvelutarjonta asemakeskuksessa on tällä hetkellä? Sijaintipäätökseen vaikuttaa myös se, onko asemaseutu kehittyvä vai onko kyse ns. vanhasta paikkakunnasta. Asemaseudut ovat saavutettavuudeltaan ja keskeisyydeltään joka tapauksessa optimaalisia kaupan kehityspaikkoja. Asemaseutuja tiivistetään ja joissakin tapauksissa on luontevaa ja hyväksyttävää, että koko keskusta siirtyy ja liikkuu asemansuuntaan, jolloin asema kytketty luontevasti kaupunkikeskukseen.

5.3. Sijainti ja näkyvyys

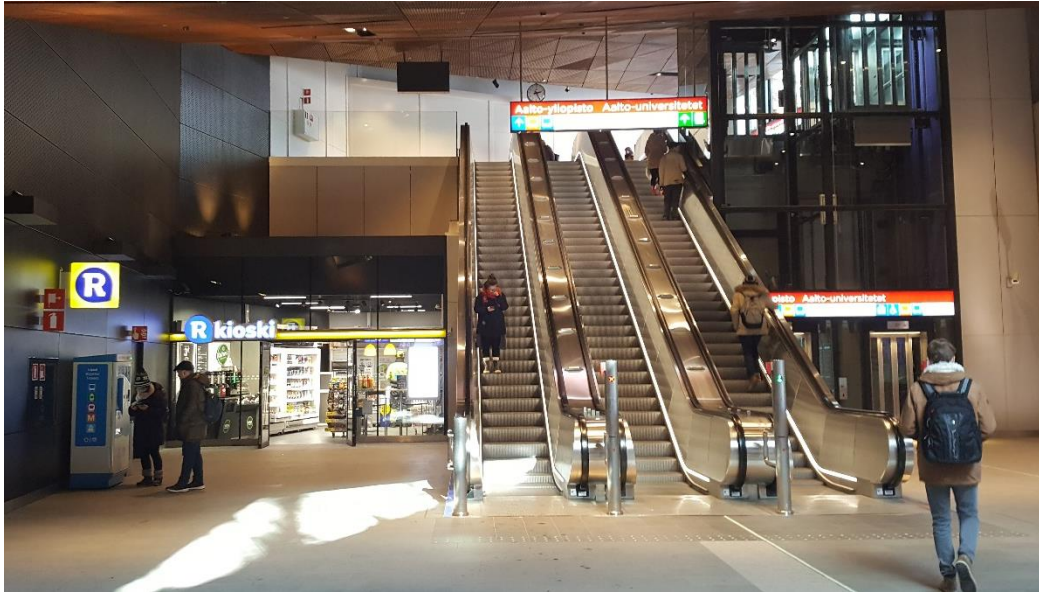
Palveluiden toimintaedellytyksiin vaikuttaa oleellisesti sijainti. Sijoituessaan asemanseudulle toimija kaipaa näkyvyyttä, jotta asiakkaat löytävät palvelun. Optimaalinen sijainti voi olla esim. ”näkyvä kulmasijainti”. Asemasijainnissa tärkeää on näkyvyys sekä asematilaan että ulospäin. Riittävä ikkunapinta-ala ja valomainokset tuovat näkyvyyttä. Kun palvelu loistaa ulospäin, se on viesti asiakkaalle, että myöhäänkin illasta löytyy palvelutarjontaa. Näkyvyyteen liittyvät oleellisesti myös mainokset ja opasteet.

Opastuksen ja mainospaikkojen lupakäytäntö mielletään vaikeaksi, kalliiksi ja byrokraattiseksi. Opasteita, valomainoksia tai muita mainoksia ei saa läheskään aina sijoittaa asemalle tai on vaikea löytää asiasta päättävä taho. Aseman mainoksista saattaa huolehtia valtakunnallinen mainospaikkatoimija, jonka palvelut ovat yksittäiselle asematoimijalle liian kalliita.



Hämeenlinnan asemalla R-kioski on saanut luvan valomainokselle aseman ulkoseinään ja kyltille ovensuuhun. Kioski näkyy ympäristöön paremmin kuin sisäänkäynnin toisella puolella oleva asemaravintola. Molemmat aukeavat kutsuvasti aseman odotustilaan, mutta suora sisäänkäynti kadulta puuttuu.

Optimaalinen sijaintipaikka on luonnollisten asiakasreittien ja -virtojen varrella. Asemat ovat läpikulkupaikkoja ja eivätkä matkustajat helposti muuta omaa kulkureittiään. Viisikin metriä sivussa asiakasreiteistä voi olla jo merkittävä tekijä palvelun asiakastavoitettavuudelle. Rata luo asemalla estevaikutuksen ja vaikuttaa kulkureitteihin. Sijaintipaikka aseman ja liityntäliikenteen välissä tavoittaa asiakkaat. Yhteys asemaan ja aseman reitteihin on tärkeää, mutta ei haluta sijoittua hiljaiselle puolelle rataa, vaikka sijaintiratkaisu olisi muuten toimiva. Tämä näkyy mm. Tikkurilan asemalla, jossa liiketiloja on tyhjillään radan itäpuolella. Liiketilat avautuvat hyvin asemasillalle myös aseman itäpuolella ja itäpuolella on myös liityntäpysäköintiä, mutta Tikkurilan keskusta-alue ja kaupan palvelut ovat pääosin radan länsipuolella samoin julkisen liikenteen pysäkit.



Aalto-yliopiston metroasemalla kioski jää liukuportaiden taakse eli jää lähtevien kulkureittien selän taakse ja näkyy suoraan vain metrolla saapuville asiakkaille.

Sijaintiin vaikuttaa myös toimiala. Kioski hakeutuu lähelle asemaa ja asiakasreitit ovat toimijalle erittäin tärkeitä. Sen sijaan mm. kuntosali tai työtilat voivat sijoittua vähän kauemmaksi tai vaikka toiseen kerrokseen, kunhan vain opastus on kunnossa ja reitit miellyttäviä. Tällaiset toimijat eivät tarvitse niin paljon näkyvyyttä kuin pikaiset matkustajapalvelut.



Työtiloille riittävät hyvät opasteet ja plussaa on siirtyminen sisätiloissa suoraan asemalta. Sen sijaan kioskille tällinen sijainti hissimatkan päässä ei toimisi lainkaan.

Liikkumispalveluille optimaalinen sijaintipaikka on mahdollisimman lähellä asemaa. Mitä lähempänä asemaa liikkumispalvelut ovat, sen toimivampi matkaketju ja sitä enemmän asemaa ollaan valmiita käyttämään. Liikkumispalvelut eivät välttämättä tarvitse rinnalleen muita palveluita, mutta esimerkiksi pyöräpysäköintiä täydentää luontevasti pyörähuoltopalvelu. Liikkumispalveluiden näkökulmasta myös muiden palveluiden läheisyys on positiivista, jolloin samalla matkalla voidaan asioida myös muissa palveluissa. Eli keskittäminen toimii myös tältäkin kanalta.



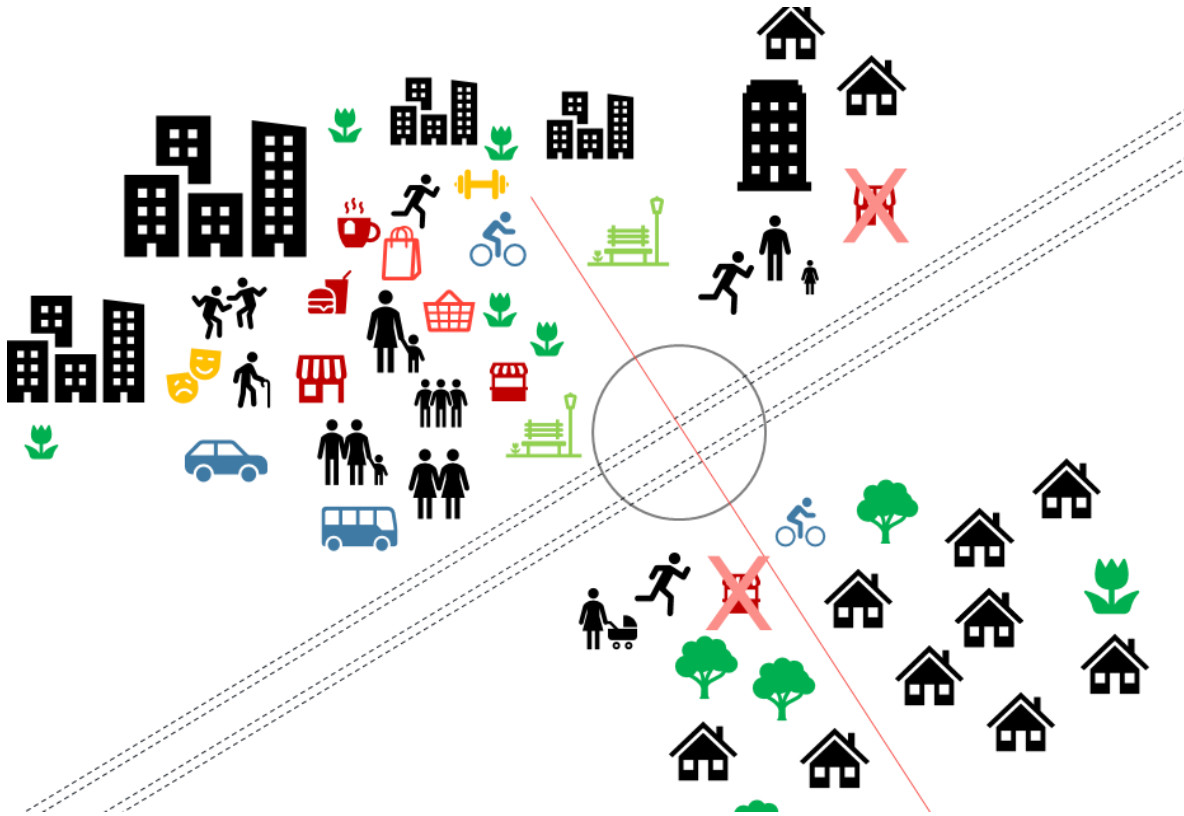
Leppävaarassa pyöräpysäköinti on sijoitettu radan alittavaan tunneliin, josta on suora yhteys asemalle ja Kampin asemalla on pysäköinnin yhteydessä tee-se-itse -huoltopiste.

Ympäristön laatu ja muut palvelut vaikuttavat myös sijaintiratkaisuun. Miellyttävässä ympäristössä, jossa on muitakin palveluita, on paremmat toimintaedellytykset palveluyrityksille, kuin kolkossa tyhjässä palveluympäristössä.



Kolkko ja pimeä ympäristö sekä liiketilan julkisivu eivät houkuttele toimijoita. Liiketila ei myöskään näy lainkaan aseman ulkopuolelle.

Mikrosijainti suhteessa asemaan, asiakkaiden kulkureitteihin, julkisen liiketeen pysäkkeihin ja liityntäliikenteeseen sekä muihin palveluihin on tärkeää ja vaikuttaa yritysten toimintaedellytyksiin asemaseudulla.



Palveluille optimaalinen sijainti on muiden palveluiden, liityntäliikenteen ja tiiviin asutuksen läheisyydessä. Tähän suuntaan menevät myös pääkulkureitit, joiden varrelta toimijat tavoittavat enemmän asiakkaita kuin radan toisella puolella tai muiden kulkureittien varrella. Radan estevaikutuksen takia palveluiden on vaikea levittäytyä radan toiselle puolelle.

5.4. Liike- tai toimitilakriteerit

Liike- ja toimitilakriteerit vaihtelevat huomattavasti toimijoittain sekä toimialoittain. Esimerkiksi kioskit hakevat erilaista tilaa erilaisessa sijainnissa kuin kuntosalitoimija.

Liiketilan optimaaliseen kokoon vaikuttavat lähialueen asukasmäärä ja ostovoima sekä aseman matkustajamäärä ja myös tilan mikrosijainti. Myös asukasmäärän kasvu vaikuttaa myymälän optimaaliseen kokoon. Jos asukasmäärä on voimakkaassa kasvussa, voi suuremmalle tilalle olla kysyntää, tai vaihtoehtoisesti liiketilaan toivotaan laajennusmahdollisuutta.

Toimijoilla on erilaisia toimintakonsepteja erilaisiin sijainteihin ja erilaisiin asiakasmääriin. Konseptia voi myös sovittaa liikekoon mukaan, jos optimaalista liiketilaa ei ole saatavilla.

Toki liiketilakysyntään vaikuttaa myös hinta sekä millainen tila on saatavilla. Hyvässä sijaintipaikassa voidaan tyytyä huonompaankin tilaan, jos ympäristö on muutoin erittäin toimiva.

Tilan tekniset ratkaisut mm. vesi- ja viemärointiratkaisut, ilmanvaihtolaitteistot ja rasvanerotitimet, jotka eivät suoraan näy asiakkaalle, voivat olla oleellisia kriteerejä liiketilan valinnassa. Myös ovien avautuminen ja auki pysyminen voivat olla oleellisia liiketoiminnan kannalta. Aseman kioskitoimijan mukaan asiakkaat eivät ymmärrä, että he ovat auki, jos ovea ei voida pitää avoinna. Toisaalta taas avoimesta ovesta voi tulla liian paljon vetoa kioskitilaan.



Avoinna oleva ovi viestittää kioskin aukiolosta

Liiketilojen avautuminen ja levittäytyminen katutilaan tai asematilaan parantaa liiketoiminnan edellytyksiä. Avoimuus lisää asiakkaiden valmiutta astua myymälän sisään. Kahvila- ja ravintolatoiminnalle terassin tai muutamien pöytien tuominen liikkeen ulkopuolelle lisää asiakasmäärää.

Pienellä toimijalla ei välttämättä ole mahdollisuutta muuttaa tai tehdä tällaisia ratkaisuja tilaan, joten niiden pitäisi olla jo lähtökohtaisesti kunnossa. Kiinteistönomistajien tai suurten toimijoiden näkökulmasta uuden rakentaminen voi olla järkevämpää kuin vanhan uudistaminen. Yleisesti tärkeää, että toimijat pääsisivät hankkeeseen mukaan jo liiketilan suunnitteluvaiheessa, jotta voidaan ottaa huomioon erilaiset tarpeet ja säästyään turhilta ja kalliilta muutostöiltä.



Kahvilatila on saanut levittyä liiketilan ulkopuolelle Yliopiston metroasemalla. Terassia toivoisi myös asemaravintolan pitäjä Hämeenlinnassa.

Pop up-tiloissa, jotka eivät ole liiketiloja, edellytetään myös erilaisia teknisiä ratkaisuja mm. sähkö- ja vesiliitännää. Ruokaan liittyvissä pop up -toiminnoissa kylmäsäilytysmahdollisuus voi olla hyvinkin oleellista. Pop up -tiloissa on tarve myös ratkaista henkilökunnan sosiaalityö- ja tilityskäytäntöjä sekä mahdollisesti kylmyyteen tai kuumuuteen liittyviä ongelmia. Näin ollen avara asematila ei aina suoraan sovellukaan pop up -toimijoille, vaan edellyttää jonkin tasoista uudistusta asemalla.

Automaattipalveluissa minimiedellytys on usein säänsuoja, mutta usein nekin voivat tarvita sähköliitännää. Myös liikkumispalvelut saattavat edellyttää sähköliitännää.

5.5. Taloudellinen näkökulma

Asemanseudun kehittämiseen liittyy aina myös taloudellinen näkökulma. Vuokraustoiminta on liiketoimintaa ja kiinteistönomistaja haluaa tuottoa investoinnilleen. Näin ollen vähähiilisyys ei ainakaan vielä ole kriteeri valittaessa vuokralaisia. Liikekiinteistöihin halutaan toimijoita, joilla on hyvä konsepti ja jotka sopivat palvelukokonaisuuteen ja jotka pystyvät maksamaan vuokran. Vuokralaisille ei voida asettaa sellaisia vähähiilisiä vaatimuksia, joita on liian vaikea täyttää. Vähähiilisiä toimijoita on myöskin vielä liian vähän markkinoilla, jotta se toimisi liiketoiminnan valintakriteerinä. Toisaalta palvelun tuominen asemalle voidaan tulkita vähähiilisenä tekona, kun se vähentää liikkumistarvetta.

Palvelutoimijan kannalta muun palvelutarjonnan sisältö ja laajuus asemalla sekä kilpailu vaikuttavat taloudelliseen kannattavuuteen. Jos asemalla on lukuisia saman alan toimijoita, kaikille ei ehkä riitä markkinoita. Toisaalta taas keskittyminen voi tuoda lisää asiakkaita, jos paikka profiloituu tietyn palvelutoiminnan markkinakeskittymänä. Pienillä asemilla kannattavan liiketoiminnan lukumäärä on luonnollisesti rajatumpaa eikä asemalla ole markkinoita usealle toimijalle, sen sijaan suurilla asemilla voi toimia useampia saman toimialan palveluntarjoajia.

Taloudellinen näkökulma tulee esiin myös julkisilla verorahoilla tuotetuissa palveluissa. Erilaisia matkustajia palvelevia ja ympäristöä kehittäviä toimenpiteitä tarvitaan, mutta näihin pitää löytää jostain myös rahaa. Suunnitelmiin kaivataankin realistisuutta.

Palvelutoimijoilla taloudellinen näkökulma on myös ratkaiseva toiminnan kehittämisessä. Hampurilaisketju voi panostaa kasvisruokavaihtoehtoihin, mutta ei vielä nykyisessä markkina-tilanteessa pysty luopumaan ydintuotteestaan eli hampurilaisesta. Ruokakaupat voivat lisätä luomu- ja lähiruoan tarjontaa, mutta asiakkaat lopulta ratkaisevat, mitä kaupasta valitsevat. Toki uusia toimijoita tulee koko ajan markkinoille, joiden toimintaidea perustuu jo alkujaan vähähiilisyteen. Uusilla toimijoilla taloudellinen näkökulma on hyvinkin tärkeä, koska toiminnan alkuvaiheessa rahaa on usein hyvin vähän käytettävissä.

Pientoimijan tai paikallisen toimijan näkökulmasta asemalla mainostaminen voi olla hankalaa. Mainospaikkojen hallinta on saatettu antaa valtakunnalliselle toimijalle, ja tällaisessa paikassa mainostaminen on kallista eikä pientoimijalle taloudellisesti mahdollista.



Asemien mainospaikoista on usein sovittu valtakunnallisen toimijan kanssa

Taloudellinen näkökulma edistää vastuullisuusarvoihin panostamista. Esimerkiksi sähkönhinta ajaa luontevasti säästämään energiaa ja kehittämään uusia energiaratkaisuja. Vastuullisuusarvoihin ja vähähiilisyteen panostaminen on myös panostamista suoraan tulevaisuuteen, joten tähän löytyy motivaatiota. Tulevaisuudessa yksikään yritys ei menesty ottamatta näitä tekijöitä huomioon.

Aseman palvelujen kehittämisessä on luontevaa, että vähähiilisten palveluiden kehittämistä tapahtuu myös nykyisten toimijoiden palvelutarjonnan kehittämisessä ja laajentamisessa. Tämä on useimmin kannattavampaa kuin uusien toimijoiden markkinoille tulo. Esimerkiksi R-kioski on jo pitkään laajentanut palveluvalikoimaansa, mikä lisää kioskin asiakasvirtaa. Mutta jokaisen palvelun on myös itsessään oltava kannattava, jotta se otetaan mukaan palveluvalikoimaan.

Palveluiden toimintaedellytyksiin vaikuttavia tekijöitä asema-ympäristöissä

Asiakkaat

- * Halutaan sinne, missä on lähistöllä asutusta ja missä ihmiset liikkuvat
- * Asiakkaiden kulkureitit ratkaisevat
- * Työmatkustajat tärkeä kohderyhmä
- * Mitä tiiviimpi asemanseutu, sitä enemmän asiakkaita lähellä, sitä enemmän myös matkustajia ja sen paremmat toiminta-edellytykset palveluille

Muu palveluympäristö

- * Lähelle halutaan muita palveluita, omaa toimintaa täydentäviä palveluita ja vahvoja brändejä
- * Kilpailunäkökulma
- * Palveluiden tiiviys on tärkeää

Sijainti ja näkyvyys

- * Saavutettavuus
- * Asiakasvirrat ja kulkureitit
- * Näkyvyys asematilaan ja ulospäin
- * Riittävä ikkunapinta-ala ja valomainokset
- * (Liityntä)pysäköinti lähellä
- * Radan estevaikutus
- * Mikrosijainti on tärkeä

Liike- tai toimitilakriteerejä

- * Tarpeet toimijakohtaisia
- * Toimijoilla on erilaisia konsepteja erilaisiin sijainteihin
- * Tekniset ratkaisut: sähkö- ja vesiliitännät, lämpö, valaistus
- * Ravintolavalmius
- * Huollettavuus
- * Muunneltavuus
- * Liiketoiminnan avautuminen/levittäytyminen asemalle tai katutilaan
- * Ovien avautuvuus

Taloudellinen näkökulma

- * Kannattavuus
- * Halutaan toimijoita, joilla on hyvä ja ympäristöön sopiva konsepti (vähähiilisyyttä ei ole kriteeri)
- * Vähähiilisiä toimijoita on vielä liian vähän
- * Ei voi asettaa vuokralaisille sellaisia vaatimuksia, joita on liian vaikea täyttää
- * Kehittäminen maksaa, ja jostain pitää löytyä tähän rahaa

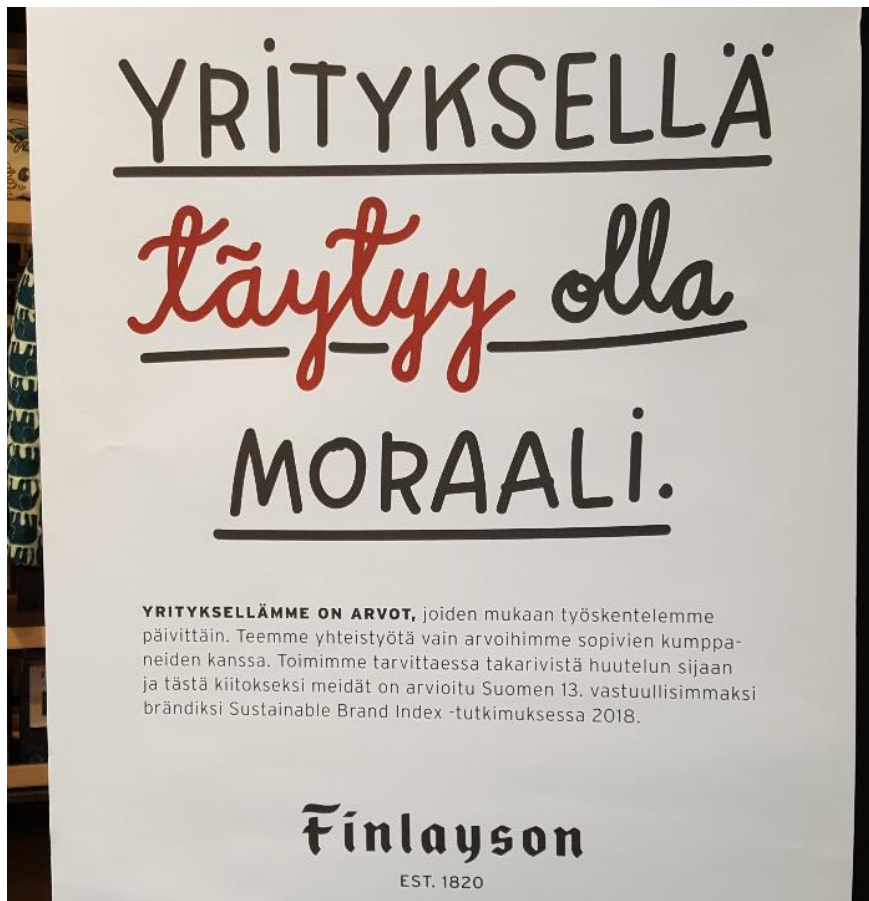
5.6. Vähähiilisyteen liittyviä toimintatapoja

Aitoja ja puhtaita vähähiilisiä palveluita on vielä markkinoilla vähän, eikä vähähiilisyden arviointiin ole luotu yleisesti käytössä olevia kriteerejä. Toimijoita on vaikea luokitella vähähiilisiin toimijoihin ja ei-vähähiilisiin toimijoihin. Vähähiilisillä toimijoilla voi olla jotain liiketoimintaratkaisuja, jotka eivät ole niin vähähiilisiä ja toisaalta taas arjen palveluilla voi olla hyvinkin useita vähähiilisiä toimintatapoja.

Asemansaudun toimintaedellytysten lisäksi päädyttiin tarkastelemaan, millaisia toimintaratkaisuja yritykset ovat kehittäneet liittyen vähähiilisyteen. Haastatteluaineistoa on täydennetty tarkastelemalla asemanseduilla toimivien yritysten konsepteja paikan päällä havainnoimalla sekä yritysten markkinointimateriaaleista.

Yleisesti vähähiilisyys koetaan yrityksissä tärkeänä. Ilmastovaikutukset ovat laajasti esillä mediassa ja tähän jokainen pyrkii vastaamaan jollakin tavalla. Kehittyvässä yritystoiminnassa tähän on myös pakko vastata, jos on halua olla mukana liiketoiminnassa myös tulevaisuudessa.

Suurella osalla isoista palvelutoimijoista on vähähiilisyys-, ilmastoystävällisyys-, vastuullisuusstrategioita tai -tavoitteita. Toimintatavat ovat eri toimijoilla hyvin erilaisia ja -tasoisia.



Toimijat käyttävät mainonnassaan hyväkseen omia vastuullisuusarvojaan

Vähähiilisyttä tavoitellen käytetään itse vähän energiaa ja tuotetaan itse enemmän uusiutuvaa energiaa. Myymälöiden yhteyteen voidaan rakentaa omia voimaloita (aurinkoenergia, maalämpö), ja samaa energiaa voidaan käyttää sähköauton latauspisteissä. Energiatieto- ja -kierrätys ovat tavoitteena. Esimerkiksi liiketilojen muutostyöt tehdään ottaen huomioon energiankulutus. Myymälöiden katoille rakennetaan aurinkopaneeleja.

Saavutettavuutta vähähiilisillä kulkutavoilla pyritään tukemaan. Pysäköintipaikoille rakennetaan sähköautojen latauspaikkoja, pyöräpysäköintiä kehitetään ja on myös suunniteltu sähköpyörien akuille turvallisia säilytys- ja latauspaikkoja. Kauppakeskustoimijan tavoite on, että yli puolet vierailijoita saapuu jollain vähähiilisellä kulkutavalla vuoteen 2030 mennessä. Asemalle rakentuvalla pysäköintitalolla pyritään vähähiilisyteen tarjoamalla sähköautojen latauspisteitä, turvallista pyöräpysäköintiä ja yhteiskäyttöautoille pysäköintipaikkoja. Katolle rakennetaan aurinkopaneelit. Aseman hyvä saavutettavuus ja toimiva pysäköinti lisää joukkoliikenteen suosiota.

Kauppakeskustoimijalla on tavoite olla hiilineutraali 2030 mennessä. Kauppakeskusten tulevaisuuskonseptina on kytkeytyä lähiympäristöön, ja sisältää laajalla skaalalla erilaisia palveluita. Panostetaan palveluihin ja tarjotaan vähemmän tavaran ostamista kuin nykyään.

Arjen palveluissa vähähiilisyys näkyy asiakkaalle yleensä tuotetarjonnassa ja erilaisissa palveluissa. Ruokakaupassa ja ravintolatoiminnassa panostetaan lähiruokaan ja kehitetään kasvivalikoita. Ravintolat luopuvat muovipillien käytöstä ja kahvikuppeja kehitetään uusiutuvasta materiaalista.



Toimija mainostaa kasvishampurilaisia Kalasatamassa Redin kauppakeskuksessa

Vähähiilisiin toimintamuotoihin liittyvät myös kaikki kierto- ja jakamistalouden palvelut. Nämä itsessään ovat vähähiilisiä palveluita, mutta kierrätystä tuetaan myös arjen palveluissa. Ruokakauppa ottaa vastaan mm. paristoja ja pienakkuja. Useat muotikaupan tai urheilukaupan toimijat tarjoavat tuotteiden kierrätyspalveluita, ottavat vastaan käytettyjä tuotteita ja antavat tilalle alennuskuponkeja. Myös matkapuhelinliikkeet ottavat vastaan vaihdossa käytettyjä puhelimia. Finlayson menee tästä vielä pidemmälle ja valmistaa saaduista kierrätystuotteista mm. sisustusmattoja.

Kioskit, kahvilat ja pienet lähikaupat ovat usein monipalvelupisteitä ja panostavat oheispalveluihin. Niissä myydään matkalippuja, vuokrataan autoja sekä tarjotaan noutopakettipalveluita. Myymälöissä on myös kierrätyspisteinä. R-kioski toimii kierto- ja jakamistalouden alustana ja palveluita kehitetään koko ajan. R-paketti toimii mm. nettikirpputorien välityskanavana. Drop-Box -palvelussa asiakas voi jättää jonkun tuotteen kioskiin, josta se on haettavissa. Palvelua käytetään mm. Airbnb:n palvelun kautta vuorattavien huoneistojen avainten noutoon ja palautukseen.

Kun asemanseutuja kehitetään vähähiilisille palveluille, yksi keskeinen ryhmä on olemassa olevat arjen palveluiden toimijat. Useilla nykyisillä toimijoilla on enemmän tai vähemmän vähähiilisiä toimintatapoja, ja kysynnän kasvaessa useimmat kehittävät toimintaansa koko ajan vähähiilisempään suuntaan. Vähähiilisyttä edistää myös se, että kauppa myy tavaroiden sijaan entistä enemmän palveluita ja tarjoaa huolto- ja korjauspalveluita sekä mm. infoa ostajia ympäristövaikutuksista, materiaaleista ja elinkaaren loppuvaiheen jatkokäytöstä.

Vähähiilisiä palveluille löytynee myös helpommin markkinoita olemassa olevan toimijan brändin alla. Näin ollen palveluiden yhteiskehittäminen voi olla keskeinen toimintamalli asemanseutujen palveluiden kehittämisessä. Palveluiden kehittäminen yhteistyössä olemassa olevan toimijan kanssa on usein taloudellisesti helpompaa, koska toimijalla on vakiintunut liiketoimintamalli ja liikepaikkakin jo ehkä olemassa. Uuden liiketoiminnan rakentaminen alusta alkaen on huomattavasti haastavampaa. Hyvä esimerkki yhteistyökuviosta on R-kioskin laajentunut palvelutarjonta.

Vähähiilisiä toimintatapoja nykyisillä toimijoilla

Energiatehokkuus ja -tuotanto

- * Aurinkopaneelit ja maalämpö
- * Kalusteratkaisut
- * Logistiikkaratkaisut

Saavutettavuus vähähiilisillä kulkutavoilla

- * Pyöräpysäköinti
- * Sähköautojen latauspisteet

Tuotetarjonta

- * Lähiruokaa
- * Kasvisruokaa
- * Ekotuotteita
- * Huoltopalvelut

Materiaalivalinnat

- * Uusiutuvaa materiaalia
- * Ei muovia

Kierrätys- ja jakamispalvelut

- * Jätteiden ja käytettyjen tuotteiden vastaanotto
- * Käytettyjen tuotteiden kierrätys edelleen
- * Uusiotuotteita

Palveluiden yhteiskehittäminen

- * Vähähiilisiä palveluita nykyisen toimijan alustassa
- * Monipalvelupisteet
- * Palveluita tavaroiden sijaan

6. ASEMANSEUTUJEN KEHITTÄMINEN

Asemanseutuja tulee kehittää, jotta palveluilla olisi asemalla toimintaedellytyksiä ja jotta asemat palvelisivat matkustajia nykyistä paremmin. Tavoitteena on luoda asema-alueesta elävä, vähähiilinen ja turvalliseksi koettu oma asemanseutu.

- Asema ja sen lähiseutu koetaan omaksi ja tärkeäksi osaksi alueella elämistä, toimimista ja työskentelyä, kuulutaan asemayhteisöön.
- Elämä asemilla ja niiden lähetyillä on aktiivista ja vilkasta.
- Asemalle saavutaan kestäväillä kulkutavoilla.
- Palvelut ovat houkuttelevia ja niille on kysyntää.
- Asemanseutu palvelee koko paikkakuntaa.
- Asukkaat ja toimijat osallistuvat aseman kehittämiseen.

6.1. Asemanseudun haasteet palveluiden liikepaikkana

Asemat ovat palveluita kiinnostavia sijaintipaikkoja, mutta niissä on myös paljon haasteita. Miten saada toimijat ja asemat kohtaamaan toisensa, niin että asemalta löytyy hyviä toimintapaikkoja palveluille? Miten saada asiakkaat ja toimijat kohtaamaan asemalla, niin että asiakkaat käyttävät aseman palveluita? Vastaamalla haasteisiin kehitetään asemanseutua oikeaan suuntaan ja palveluiden toimintaedellytykset paranevat.

Asemilla on perinteisesti huono maine keskuksina. Asemanseudut ovat usein epäviihtyisiä, ja ne koetaan turvottomiksi ja levottomiksi. Ne ovat kolikkoja ja karuja, eivätkä ne kannusta viettämään aikaa. Maine on monella asemanseudulla kuitenkin pikkuhiljaa parantumassa asemaympäristössä tapahtuvan kehitystyön tuloksena.

Palveluiden näkökulmasta asemilla on haasteita koskien asiakkaiden tavoitettavuutta. Vaikka asemalla on paljon asiakasvirtaa, asiakkailla on usein kiire ja halu päästä nopeasti pois. Ei ole aikaa pysähtyä palvelujen äärelle, vaan tavoitellaan määränpäätä. ”Flown ja slown” yhteensovittaminen on vaikeaa.

Kulkuvirrat jakautuvat asemalla useaan suuntaan eikä yksittäinen toimija välttämättä tavoita koko matkustusvirtaa, jos se sijoittuu sivuun päämatkustajavirroissa. Asiakasvirtoihin vaikuttaa myös junien kulkuväli, ja usein asiakasvirrat asemalla ovat epätasaiset. Vilkaista on aamuisin ja iltaisin työmatkaliikenteessä, mutta päivisin saattaa olla liiankin hiljaista. Rata luo myös estevaikutuksen, joka vaikuttaa sekä kaupunkielämään että palveluiden toimintaedellytyksiin.

Ideaalia olisi, jos asema toimisi osana muuta keskustaa ja palvelurakennetta. Jos asema sijoittuu matkan päähän muusta keskuksesta tai jos aseman saavutettavuus on heikko, palveluita käyttävät vain matkustajat. Tällöin asema, vaikka olisi matkustajamäärältään suuri, ei pysty luomaan parhaita toimintaedellytyksiä palveluille. Toimijat hakeutuvat aseman sijaan ennemminkin keskustaan. Vaikka asemanseutua kehitettäisiin palvelukeskittymänä, voi olla, ettei toimijoita riitä sekä keskustaan että asemanseudulle. Kaupunkikehittämisellä asema voidaan kytkeä keskustaan, mutta se vaatii aikaa ja taloudellista panostusta. Isoille hankkeille ei aina löydy kannattavuuttakaan.

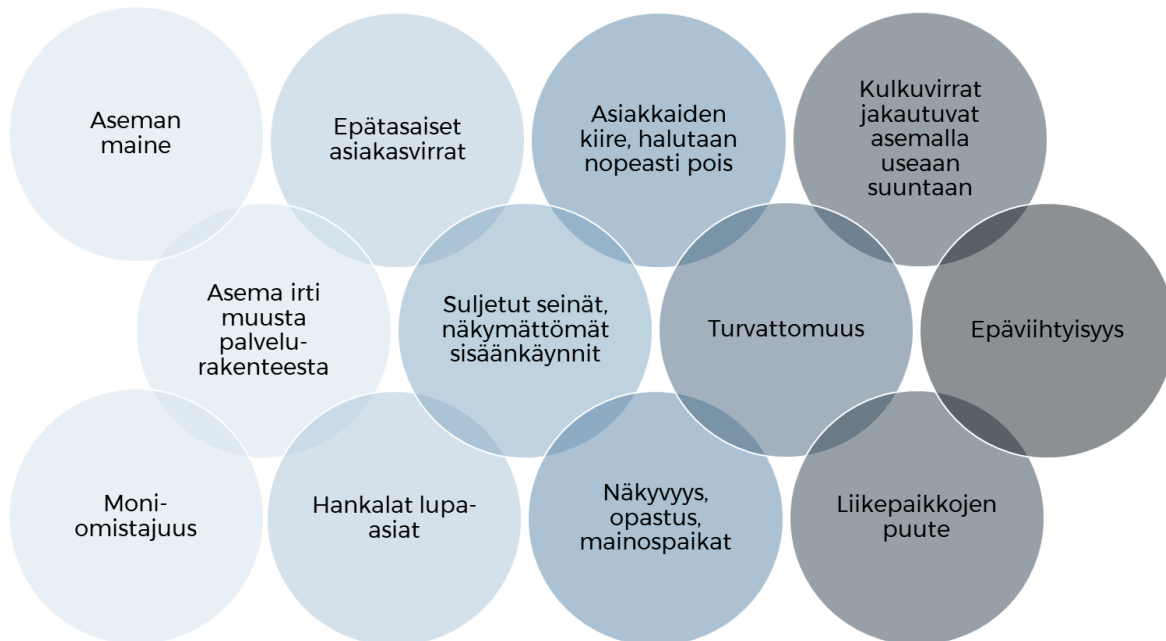
Asema saattaa olla myös lähellä muita palveluita tai kiinni keskustassa. Mutta jos kaupunkirakenne asemaympäristössä on huono ja keskustan palvelut avautuvat toiseen suuntaan ja samalla kääntävät suljetut seinänsä aseman suuntaan, jää asema omaksi palvelupisteeksi keskustan reunalla. Tällöin asema ei toimi yhtenäisenä palvelukokonaisuutena keskustan kanssa.

Uudelle asemasta kiinnostuneelle toimijalle on haasteena löytää asemalta sopivaa liiketilaa tai muuta toimipaikkaa. Asemilla on kohtalaisen vähän liiketiloja ja ne ovat usein käytössä. Tyhjänä voi olla tiloja, jotka ovat syystä tai toisesta toimimattomia. Asemilla on kuitenkin usein tyhjää tilaa auloissa ja käytävillä sekä myös asemarakennuksen ympäristössä, mutta paikkoja ei ole suunniteltu palveluille eikä niiden käyttöönotto edes pop up- palveluille ole aina mahdollista. Laiturialueet ovat jossain määrin kiinnostavia palveluiden sijoituspaikkoja, mutta viranomaismääräysten takia ei niihin usein saada palveluita.

Asemanseuduilla on lukuisia omistajia. Mistä löytyy yhteyshenkilöt tai tietoa, onko asematilaa mahdollista ottaa ja kehittää palveluiden käyttöön? On hyvin vaikeaa ja aikaa vievää selvittää liiketoiminnan sijoittumismahdollisuuksia asemalle. Toisaalta taas kaikkea tilaa ei voi täyttää liiketoiminnalla. Asemalla tilaa tarvitsevat myös matkustajat. Asemat voivat olla siten hyvin haasteellisia liiketoimintakokeiluille, ja ne täytyy suunnitella hyvin kaikkien toimijoiden yhteistyössä.

Myös erilaiset lupakäytännöt asemalla koetaan hankaliksi. Mihin saa laittaa kylttejä, saako mainostaa, voiko perustaa terassin, mitä se edellyttää? Asemiin kytkeytyy monia toimijoita ja monia henkilöitä, on vaikeaa löytää taho, josta saisi tietoa erilaisiin lupiin. Esimerkiksi Ruotsissa Jernhusen Media vastaa Ruotsin suurimpien ja vilkkaimpien asemien mediavuokrauksesta.

Aseman haasteet palveluiden sijaintipaikkana



6.2. Liikepaikka

Palvelun sijaintiratkaisut ovat oleellisia palveluiden toimivuuden kannalta. Sijaintipaikan pitää olla näkyvä ja asiakasreittien varrella. Matkustajat eivät ole valmiita poikkeamaan reitiltään, joten syrjäiset liikepaikat eivät houkuttele asiakkaita eikä toimijoita. Kun puhutaan matkustajapalveluista, näkyvyys on tärkeää asemalle. Palvelun tulee olla niin lähellä asemaa ja raidetta, että matkustajalla on varmuus, että hän vielä ehtii junaan tai metroon. Asemalle tai sen välittömään läheisyyteen keskittyy matkustusta palveleva liiketoiminta, kioskit, take-away -kahvilat ja pop up-palvelut. Työtilat voivat sijoittua myös kerroksiin, mutta myös niiden tulee kuitenkin näkyä asemalle mainoskylteinä ja opastuksessa.



Tikkurilan asemalla palvelut avautuvat suoraan laiturille.

Asemat ovat useimmiten läpikulkupaikkoja ja harvoilla matkustajilla on halukkuutta pysähtyä asioimaan tai muuttaa omaa reittiään. Näin ollen palveluissa ja niiden sijainnissa on tärkeää asiointin helppous ja kutsuvuus. Lisäksi suunnittelussa tulee ottaa huomioon myös matkustajien muut tarpeet, ja suunnitella riittävästi viihtyisää tilaa myös odottamiselle sekä kulkuväylille, jotka palvelevat aseman saavutettavuutta. Kaikkea tilaa ei voi täyttää palvelulla.



Lasten leikkipaikat kutsuvat jäämään ja viettämään aikaa

Liikkumispalveluiden tulee myös löytyä aseman välittömästä läheisyydestä, jos halutaan tehdä matkaketjuista sujuvia ja parantaa matkustuskokemusta. Liikkumispalveluissa suositaan vähähiilisiä kulkumuotoja. Pyöräpysäköinnille, kaupunkipyörille ja muille kevyille kulkuvälineille sekä niihin liittyville palveluille tulee varata tilaa aivan aseman tuntumasta esimerkiksi tunnelista sekä myös molemmin puolin rataa.

Julkisten liikenteen pysäkit, saattoliikennepaikat sekä kutsuliikennepalvelut tulee sijoittaa niin, että vaihto on nopeaa ja sujuvaa. Palvelutaso laskee, jos vaihto koetaan hankalaksi tai siihen kuluu liikaa aikaa. Liityntäpysäköinti tulee sijoittaa aseman tuntumaan, mutta vähähiilistä kulkemista palvelevien liikkumispalveluiden taakse. Liityntäpysäköinnissä tarjotaan parhaimmat pysäköintipaikat sähköautoille ja muille vähäpäästöisille autoille sekä yhteiskäyttöautoille. Kulkureitit pysäköintiin tulee suunnitella valoisiksi, turvallisiksi ja viihtyisiksi, jolloin tunne-etäisyys pienenee ja ollaan valmiimpia kävelemään hetki pidempään.

Arjen palveluissa tärkeää on asemanäkyvyyden lisäksi myös muu saavutettavuus. Kun asema on hyvin saavutettavissa, ovat myös palvelut ovat asemalla hyvin saavutettavissa. Ideaalia olisi, että palvelut sijoittuvat sekä aseman että liityntäliikenteen läheisyyteen. Hämeenlinnassa suunnitellaan päivittäistavarakauppaa aseman viereiseen pysäköintitaloon, jossa se palvelee sekä aseman matkustajia lähialueen asukkaita. Arjen palveluiden ohella myös kierrätyspalvelut toimivat hyvin lähellä liityntäpysäköintiä. Näin matkalla ja samalla pysäköinnillä voidaan sujuvasti hoitaa myös arjen palveluasointia ja hoitaa kierrätystä. Usealla asemalla liityntäpysäköinti löytyy samasta paikasta, missä hoituu myös asemanpalveluiden pysäköinti. Jos asemalla on liityntäpysäköinti erikseen, tulee miettiä, voisisko myös palveluiden pysäköintitilaa käyttää liityntäpysäköintipaikkana. Tämä myös kannustaisi käyttämään palveluita samalla matkalla. Jos esimerkiksi Riihimäellä kauppakeskuksen pysäköintialueetta saisi käyttää myös liityntäpysäköintiin, kauppakeskus saisi asiakkaita matkustajien kulkiessa kauppakeskuksen läpi liityntään.



Matinkylän asemalla on mm. ruokakauppa ja leipomo. Laajempi palvelutarjonta löytyy kauppakeskuksesta.

Kaikkien vilkkaimpia asemia lukuun ottamatta palvelut tarvitsevat matkustajien ohella myös muuta asiakaskuntaa, näin ollen tärkeää on näkyvyys myös muuhun kaupunkiympäristöön. Parhaat sijaintipaikat näkyvät sekä asemalle että kaupunkiympäristöön ja löytyvät vilkkaimpien asiakasreittien varrelta. Sijainnissa ei näkyvyys ole ainoa tekijä, ympäristöön tulee sijoittua muitakin palveluita tiiviisti aseman ja muun keskuksen välille tai siten, että muu keskusta on aivan kiinni asemassa, jotta asemapalvelut toimivat osana keskustaa. Muuhun keskustaympäristöön hakeutuu arjen palveluita, jotka tarvitsevat matkustajien lisäksi myös muuta asiakaskuntaa. Näitä ovat mm. erikoiskaupat, liikuntapalvelut, terveystalvelut ja muut vapaa-ajan palvelut. Radan estevaikutusta tulee pyrkiä minimoimaan, jotta asemakeskus toimii keskuksena radan molemmin puolin asuville asukkaille.

Aseman liikepaikkoja olisi hyvä suunnitella yhdessä toimijoiden kanssa. Suunnittelussa huomioitavia tekijöitä ovat tekniset valmiudet ja esim. ravintolavalmiudet. Tilojen muunneltavuus lisää niiden vuokrauspotentiaalia. Tilankäytön tehokkuus, se että tilaratkaisu on toimijoille taloudellinen ja sopivan kokoinen on toimijan kannalta tärkeää. Etukäteen on myös hyvä suunnitella liiketoiminnan avautumista katutilaan tai asematilaan. Myös pop up -liikepaikat edellyttävät erilaisia teknisiä ratkaisuja. Lisäksi tulee suunnitella paikkoja myös automaattipalveluille ja erilaisille jakele- ja keräyspisteille. Erityisesti pienemmillä asemilla miehittämättömät palvelut voisivat olla taloudellisen kannattavuuden näkökulmasta hyvä kehittämisvaihtoehto.

6.3. Toimintaympäristö

Tavoitteena on, että asemanseutu toimii paikkana, jossa sekä asukkaat että palvelut viihtyvät. Palvelut viihtyvät alueella, jos siellä on asiakkaita. Asiakkaita saadaan matkustajista sekä asukkaista. Kun matkustajamäärät kasvavat, asiakaspotentiaali kasvaa. Myös asutuksen kasvu lisää asiakasmääriä.

Asemanseuduilla korostuu tyypillisesti kiire. Matkustajilla on kiire kotiin, töihin, määränpäähänsä. Asemat ovat läpikulkupaikkoja ja harvoilla matkustajilla on halukkuutta pysähtyä, asemat eivät itsessään ohjaa viettämään aikaa tai viihtymään asemalla. Kun aseman seudusta kehitetään viihtyisää, turvallista ja valoisa kaupunkitilaa, asukkaat viihtyvät siellä myös pidempään. Tavoitteena tulisi olla paikan tunteen, hengen kasvattaminen ja se, että tila itsessään tuottaa hyvää, ettei ole kiire pois.

Ympäristön kehittämisellä parannetaan myös asemanseudun mainetta. Ihmisen kokoinen mitakaava lisää viihtyvyyttä. Palvelut yksin eivät kohenna aseman imagoa, tarvitaan myös viihtyisyyttä luovia elementtejä, luonnonmateriaaleja, kasveja, vihreyttä, penkkejä ja hoidettua ympäristöä, sekä paikkoja kohtaamiseen. Myös yhteisöllisyyden kehittäminen parantaa asemanseudulla viihtymistä.

Äänimaailmaan ja miellyttävään akustiikkaan on myös syytä kiinnittää huomiota. Melu voi vaikuttaa suoraan myös palveluiden toimintaedellytyksiin. Hyvinvointipalveluissa on edellytyksenä, että paikassa voi rauhoittua. Kahvilassa viihtyy paremmin miellyttävässä äänimaailmassa kuin melussa.

Ympäristön ja valaistuksen kehittäminen lisää turvallisuutta ja viihtyvyyttä, mikä houkuttelee lisää ihmisiä alueelle ja palvelujen äärelle. Turvallinen ympäristö kertoo siitä, että alue ja sen palvelut ovat kaikkien yhteistä, arkeen oleellisesti kuuluvaa aluetta, jossa voi asioida ja viettää aikaa vapaasti ja stressittömästi. Jos ihmiset eivät viihdy, eivät viihdy palvelutkaan. Viihtyvyyteen ja turvallisuuteen liittyvät ratkaisut korostuvat asemilla perustarpeena, joten ne tulisi ensi sijassa kehittää kuntoon.



Palveluympäristön viihtyisyyttä voidaan kehittää myös pienin toimenpitein

Aseman palveluissa keskittäminen parantaa palveluiden toimintaedellytyksiä. Mitä tiiviimmin palveluita on asemaseudulla, sen vetovoimaisempi palvelukeskus on. Palvelut keskitetään aseman välittömään läheisyyteen, jotta ne ovat helposti saavutettavissa. Lisäksi pyritään pienentämään tunne-etäisyyksiä olemassa olevien palveluiden ja aseman välillä. Esimerkiksi katettu kaupunkitila asemalta kauppakadulle toimii viihtyisänä reittinä, jos asema ei suoraan yhdisty palveluihin. Katettu tila voi toimia hyvin myös pop up -palveluiden alustana. Mitä enemmän toimintaa ja mielenkiintoisia kohteita on reittien varrella, sen enemmän on ihmiset valmiina kävelemään.

Paikkojen löytymien, orientoituminen ja ympäristön luettavuus ovat tärkeitä tekijöitä sekä palvelujen että matkustajien kannalta. Selkeä opastus ja info matkapalveluihin sekä alueen muihin palveluihin tulee järjestää kaikille asiointireiteille ja katkottomasti.



Opasteiden merkitys asemalla liikkumisessa suuri

Asemanseudun palveluiden toimintaedellytyksiä parannetaan merkittävästi myös asutuksen lisäämisellä. Mitä enemmän asukkaita on asemanseudun lähiympäristössä, sitä enemmän palveluilla on asiakaspotentiaalia. Palveluita haetaan yleensä läheltä kotoa, joten lähiympäristön asukkaat käyttävät asemanseudun palveluita kauempaa tulevia asukkaita potentiaalisemmin. Tavoitteena on, että asumille luodaan sellaista toimintaympäristöä, että alueella on mahdollista asua ilman autoa ja esimerkiksi yhteiskäyttöautolla paikata auton puutteen.

”Riittävän paljon, riittävän lähellä, riittävän tiivistä, riittävästi elinkelpoisuutta” -kuvaakin hyvin asemanseudun toimintaympäristön merkitystä palveluiden toimintaedellytyksille.

Asemanseutujen ja liikepaikkojen kehittäminen vähähiilisille palveluille

Liikepaikka

- * Näkyvyys asemalle
- * Läheisyys, asioinnin helppous
- * Opastus
- * Palveluiden keskittäminen
- * Kaupunkitilan ja asematilan hyödyntäminen pop up –palveluille
- * Aseman yhdistäminen liikekeskukseen ja muuhun kaupunkiympäristöön
- * Tunne-etäisyyksien pienentäminen
- * Mikrosijainti ratkaisee
- * Suunnitellaan yhdessä toimijoiden kanssa
- * Muunneltavia tilat
- * Riittävät tekniset valmiudet, myös pop up –palveluille
- * Mahdollisuus levittäytyä asemalle tai katutilaan
- * Riittävästi ja helposti tiloja

Toimintaympäristö

- * Viihtyisää, turvallista, valoisaa kaupunkitilaa
- * Tavoite: tila itsessään tuottaa hyvää, niin ettei ole kiire pois
- * Paikan tunteen kasvattaminen
- * Asemanseudun maineen parantaminen
- * Asutuksen lisääminen aseman tuntumassa
- * Riittävän paljon, riittävän lähellä, riittävän tiivistä, riittävästi elinkelpoisuutta
- * Ympäristön ja valaistuksen kehittäminen lisää turvallisuutta ja viihtyvyyttä, mikä houkuttelee lisää ihmisiä alueelle ja palvelujen äärelle.
- * Turvallinen ympäristö kertoo siitä, että alue ja sen palvelut ovat kaikkien yhteistä, arkeen oleellisesti kuuluvaa aluetta, jossa voi asioida ja viettää aikaa vapaasti ja stressittömästi.
- * Jos ihmiset eivät viihdy, eivät viihdy palvelutkaan.

7. VÄHÄHIILISTEN PALVELUIDEN KEHITYSIDEAT

Aseman koko ja asiakasvirrat vaikuttavat oleellisesti palveluiden toimintaedellytyksiin. Matkustajamäärä on yksi kriteeri, mutta myös aseman seudun asukkailla on merkitystä. Näiden lisäksi vaikuttaa se, kuinka paljon asukkaat käyttävät keskustaa ja kuinka paljon se houkuttelee asiakkaita lähialueen ulkopuolelta. Aseman houkuttelevuuteen vaikuttaa kokonaisuus, ei vain asemien profiloinnissa (luku 3.2) määritellyt markkinatekijät. Näin ollen pienille, keskisuurille tai suurille asemille ei voi suoraan asettaa tiettyjä matkustajamäärien tai lähialueen asukasmäärien rajoja. Olemassa oleva palvelurakenne ja ympäristön viihtyisyys vaikuttavat suuresti aseman houkuttelevuuteen samoin aseman potentiaalinen kehitys.

7.1. Pienet asemat

Seisakkeilla ja pienillä asemilla, joissa on vähän matkustajia ja vähän lähialueen asukkaita, on yleensä vähän myös palveluita. Kaikkein pienimmille asemille potentiaalisin arjen palvelu on kioski, joka toimii monipalvelupisteinä asemalla. Kioskista saa mm. matkalippuja, kahvia, take away -ruokaa ja peruselintarvikkeita sekä lahjakortteja. Kioskista voi noutaa ja lähettää paketteja. Kioskia voidaan kehittää myös jakamistalouden välittäjänä ja alustana muille vähähiilille palveluille. Parhaimmillaan kioski toimii aseman kohtaamispaikkana ja kioskinpitäjä epävirallisena asemapäällikkönä, mikä lisää turvallisuuden tunnetta asemalla.

Kioskin sijaan tai sen ohella pienimmillä asemilla voivat toimia myös kahvila- tai ravintolapalvelut. Joillakin metroasemilla on aseman ainoana palveluna tällä hetkellä kebab-pizza -ravintola. Enemmistö matkustajista kaipaa asemalle kuitenkin ensi sijassa kioskia, jonka palvelutarjonta on yleensä ravintolaa laajempaa.



Kioski tarjoaa asemalla parhaimmillaan monipuolisen palveluvalikoiman, 7-Eleven kioski Odensen rautatieasemalla Tanskassa

Kioskin ohella pienillä asemalle voi sijoittua palveluita, joissa ei ole henkilökuntaa, esimerkiksi kierrätyspalveluita ja erilaisia automaatteja. Eniten kysyntää olisi nykymarkkinoilla on matkalippu-, välipala- ja pakettiautomaateille. Ruokakassiautomaatien kysyntä tulee kasvamaan. Myös kierrätyspisteet sopivat hyvin pienille asemille. Pop up -palveluille on kaikkien pienim-

millä asemilla vähäisesti kysyntää, koska matkustajamäärät ovat vähäiset. Myös aidosti vähähiilisten palveluiden toimintaedellytykset ovat pienillä asemilla on heikot. Suurin potentiaali vähähiilisille palveluille on toimia yhteistyössä olemassa olevan aseman toimijan kanssa.

Kioskin jälkeen potentiaalisimmat arjen palvelut asemilla ovat päivittäistavarakauppa sekä kahvila- ja ravintolapalvelut. Matkustaja hakee asemalta nopeita ratkaisuja, joten päivittäistavarakauppa ja kahvilat panostavat asemilla take away -palveluihin. Asemanseudun päivittäistavarakauppa palvelee matkustajien lisäksi myös lähialueen asukkaita, joten toiminnan edellytyksenä on riittävä lähialueen asukasmäärä.

Päivittäistavarakaupan myötä asiakasvirrat asemalla ovat suurempia kuin vain kioski- ja automaattipalveluita tarjoavilla asemilla. Päivittäistavarakaupan ohella voi pienillä asemilla toimia sesongeittain pop up-palveluita kuten esim. jäätelökioski, torimyynti, jouluajan pakettipalvelu, liikkuva pyörähuolto tai take away -kahvila. Pop up -palvelu voi toimia kevytrakenteisessa tilassa asemalla tai heti aseman ulkopuolella. Ulkopuolella katos, myyntikärry tai palveluauto sopivat tilaratkaisuksi. Aidosti vähähiilisten palveluiden toimintaedellytykset ovat myös tässä aseman kokoluokassa heikot, mutta toki asemalla voi jo toimia esim. kahvila, joka painottuu vain kasviksiin tai lähiruokaan. Pienillä asemilla voisi myös jo toimia sesonkiluonteinen lähiruoan jakelupiste.

Jos asemien lähelle sijoittuu julkisia palveluita, kuten kirjasto tai päiväkotia, asema- ja ympäristön houkuttelevuus ja käyttö kasvavat. Asemille sopivat myös erilaiset kohtaamispaikat, kerhot ja tilat jms. jossa ne ovat hyvin saavutettavissa.



Pienten asemien palveluhyrrä

Hiljaisia asemia tai seisakkeita, eli myös niitä, joissa ei ole toimintaedellytyksiä arjen palveluille, voidaan kehittää muusta kuin liiketoiminnan näkökulmasta. Asema voidaan profiloida pohjautuen paikallisiin vahvuuksiin, ja asemalle voidaan tuoda esim. taidetta tai jotain toimintaa. Esimerkiksi Iittalassa on asemaa profiloitu teemallisena taideasemana. Myös Myyrmäen asemasta on tehty taideasema ja asemalle on tuotu mm. piano yleiseen käyttöön. Asema on kehittämisen myötä muuttunut rauhallisemmaksi ja sen maine on parantunut.

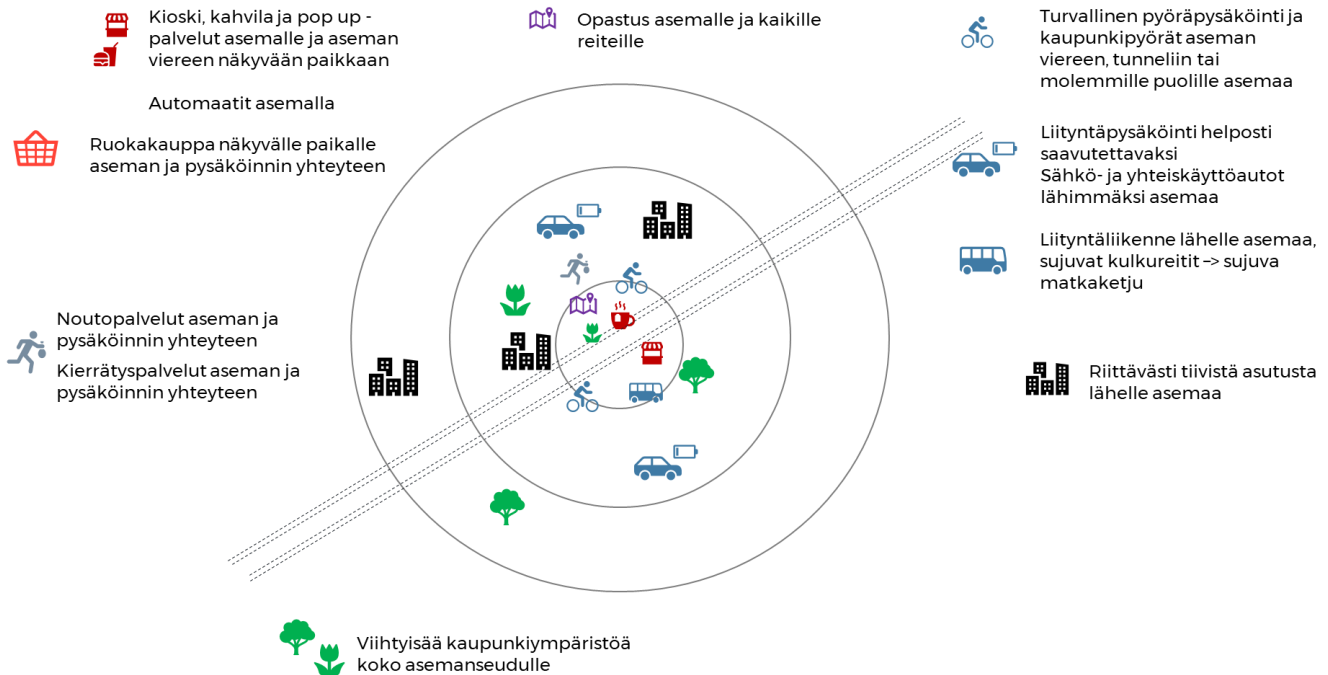
Joka tapauksessa on tärkeää, että aseman ympäristö toteutetaan laadukkaana ja turvallisenä siten, että lähialueen asukkaat kokevat sen omakseen ja sitä on miellyttävä käyttää. Palveluiden toimintaedellytysten lisäämiseksi tulisi lähialueen asukasmäärää kasvattaa, mikä lisää paikallista asiointia mutta myös aseman matkustajamääriä. Pääkaupunkiseudulla ei juurikaan ole asemia, joilla ei olisi kehityspotentiaalia vähintäänkin aseman minimipalveluvarustukselle, joka sisältää kioski- ja automaattipalveluita sekä kierrätyspisteitä.

Tärkeää on aseman saavutettavuus, joten liikkumispalvelut ovat myös pienillä asemilla tärkeitä. Turvallinen pyöräpysäköinti on oleellinen palvelu vähähiilisessä matkaketjussa. Kaupunkipyöriä voidaan sijoittaa myös pienille asemille. Liityntäpysäköintiin voi sijoittaa sähköautojen latauspisteitä. Pääkaupunkiseudulla kaikilla asemilla on kysyntää myös julkisille liikenneyhteyksille, mutta pienemmillä paikkakunnilla kutsuliikennepalvelu voi olla ratkaisu jatkoyhteyksiin.

Yhteiskäyttöautoille on heikommin kysyntää kaikkein pienimmillä asemilla ainakin vielä nykyisessä markkinatilanteessa ja erityisesti, jos kaupunkirakenne on asemaseudulla hajanainen tai pientalovaltainen. Kaupunkirakenteesta riippuen yhteiskäyttöautoille voi kuitenkin löytyä edellytyksiä asemilla, jossa on hieman minimipalveluvarustusta suurempi palvelutarjonta. Autonjakamispalvelu voi toimia jo pienimmilläänkin asemilla.

Pienillä asemilla palveluiden tulee sijoittua asemalle tai aseman välittömään läheisyyteen. Myös pyöräpysäköinnin, kaupunkipyörien ja pyörähuoltopisteiden tulee sijoittua hyvin lähelle asemaa. Kaikkein pienimmillä asemilla pysäköinti palvelee lähinnä matkustusta ja voi sijoittua vähähiilisten kulkumuotojen pysäköintiä kauemmaksi. Päivittäistavarakaupan optimaalinen sijaintipaikka on aseman välittömässä läheisyydessä ja näköetäisyydellä sekä liityntäpysäköinnin yhteydessä, jolloin pysäköintiä voidaan hyödyntää samalla matkalla.

Pienillä asemilla palveluiden merkitys on matkustuskokemuksen ja matkaketjujen parantumisessa sekä turvallisuuden tunteen kasvussa, mikä lisää joukkoliikenteen suosiota liikkumismuotona. Kioski tai kahvilapalveluiden vaikutus yleiseen asiointiliikenteen vähenemiseen on vähäinen. Asiointiliikennettä vähentäviä palveluita kaikkein pienimmillä asemilla ovat paketti-automatti sekä ruoan verkkokaupan noutoautomatti. Arjen palveluista asiointiliikenteen kannalta on merkittävin päivittäistavarakauppa. Myös julkisten palveluiden sijoittuminen aseman tuntumaan vähentää liikkumistarvetta. Päivittäistavarakaupan ja esimerkiksi päiväkodin sijoittuminen aseman yhteyteen vähentää päivittäistä asiointiliikennettä, kun arjen palveluasiointia voidaan hoitaa mm. työmatkan yhteydessä.



Palveluiden sijoittuminen pienillä asemilla

7.2. Keskisuuret asemat

Keskisuurilla asemilla on jo enemmän arjen palveluita kuin päivittäistavarakauppa ja kahvila. Palvelukysyntään eivät vaikuta ainoastaan matkustajamäärät, vaan myös lähialueen asukasmäärä sekä erityisesti lähialueen palveluverkko. Vaikka aseman matkustajamäärät olisivat pienet, voi asemakeskuksessa olla hyvinkin potentiaalia monipuolisille palveluille. Tämä edellyttää suurta lähialueen asukasmäärää, mutta myös sitä, että asemakeskuksesta muodostuu lähialutta laajempaa vaikutusaluetta palveleva keskus. Hyviä esimerkkejä ovat junaradan varren keskuksat, joissa matkustajamäärä ei ole yhtä suuri kuin esimerkiksi kantametrin asemilla, mutta keskuksen merkitys lähialuetta palvelevana keskuksena on suurempi kuin paikallisen metroaseman.

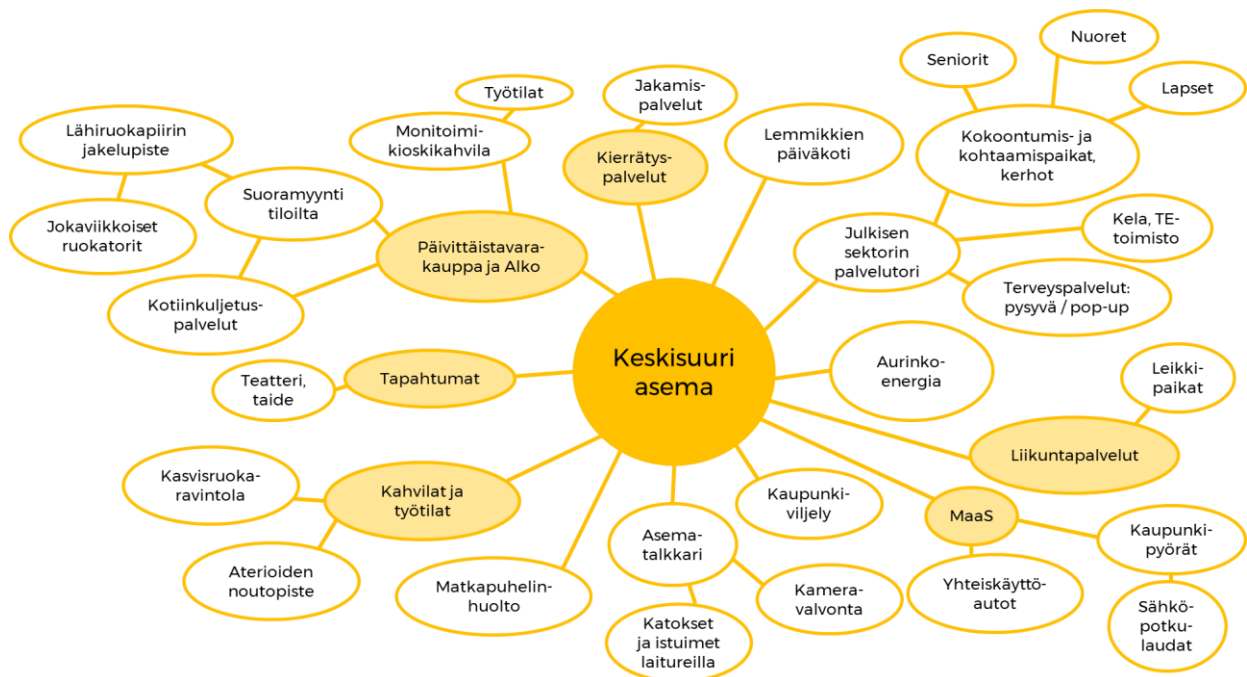
Keskisuurilla asemilla toimijoiden tarjonta on yleensä laajempaa kuin aivan pienimmillä asemilla. Vähähiilinen ravintola tarjoaa kasvisruokaa ja toimii aterioiden noutopisteenä. Kahvila toimii työtilana ja voi tarjota myös kokoustiloja. Myös kioski voisi toimia työtilojen alustana, antaa tilaan avaimet ja hoitaa tilattaessa myös kahvipalvelut. Kioski toimii jakamis- ja kiertotalouden palveluiden hotspottina.



Kampin asemalla toimii Jungle Juice -mehubaari siirrettävässä kioskissa.

Keskisuurilla asemilla tärkeitä arjen palveluita päivittäistavarakaupan ja ravintolapalveluiden lisäksi ovat mm. apteekki sekä erilaiset liikuntapalvelut ja kauneuspalvelut. Suoramyynti tiloilta tai lähiruoan jakelupiste voi toimia myös keskisuurilla asemilla. Keskisuurilla asemilla on jo pieniä asemia enemmän mahdollisuuksia muillekin pop up -palveluille. Ruokaan liittyvien pop up -palveluiden lisäksi asemalla voisi toimia pop up -tyyppisesti erilaisia huoltopalveluita tai kioskityyppisesti terveystalveluita. Toki nämä palvelut voivat olla pysyviäkin.

Keskisuurten asemien yhteydessä voi löytyä kysyntää jo vähän erikoisemmillekin palveluille kuten esimerkiksi lemmikkien päiväkodille, juhlapukuvuokraamolle tai ompelupalvelulle. Edellytyksenä kuitenkin on, että aseman läheisyydessä on sopivia kohtuuhintaisia toimitiloja tämän tyyppiselle toiminnalle. Aseman lähelle voisi sijoittaa myös yhteisöllisen monitoimitilan, jossa voisi esimerkiksi viettää synttäreitä, vetää joogatuntia tai pitää asunto-osakeyhtiön kokousta.



Keskisuurten asemien palveluhyrrä

Kierrätyspalvelut ovat pienillä asemilla enemmän tai vähemmän tuonti/noutopalveluita ilman varsinaista myymälätoimintaa. Keskisuurilla asemilla voivat toimia jo kiertotalouden myymälät, kirpputorit, käytettyjen lasten vaatteiden ja urheiluvälineiden myymälät yms. Lisäksi keskisuurilta asemilta voi löytyä potentiaalia erilaisilla jakamispalveluille, kuten työkaluvuokraamoille.

Tapahtumien järjestäminen ja erilaiset kuukausittaiset teemapäivät tuovat asemalle eloa ja palveluille sesonkiluotoista kokeilupintaa. Aseman yhteydessä voi toimia myös viikoittainen ruokatori tai suoramyyntitapahtuma.

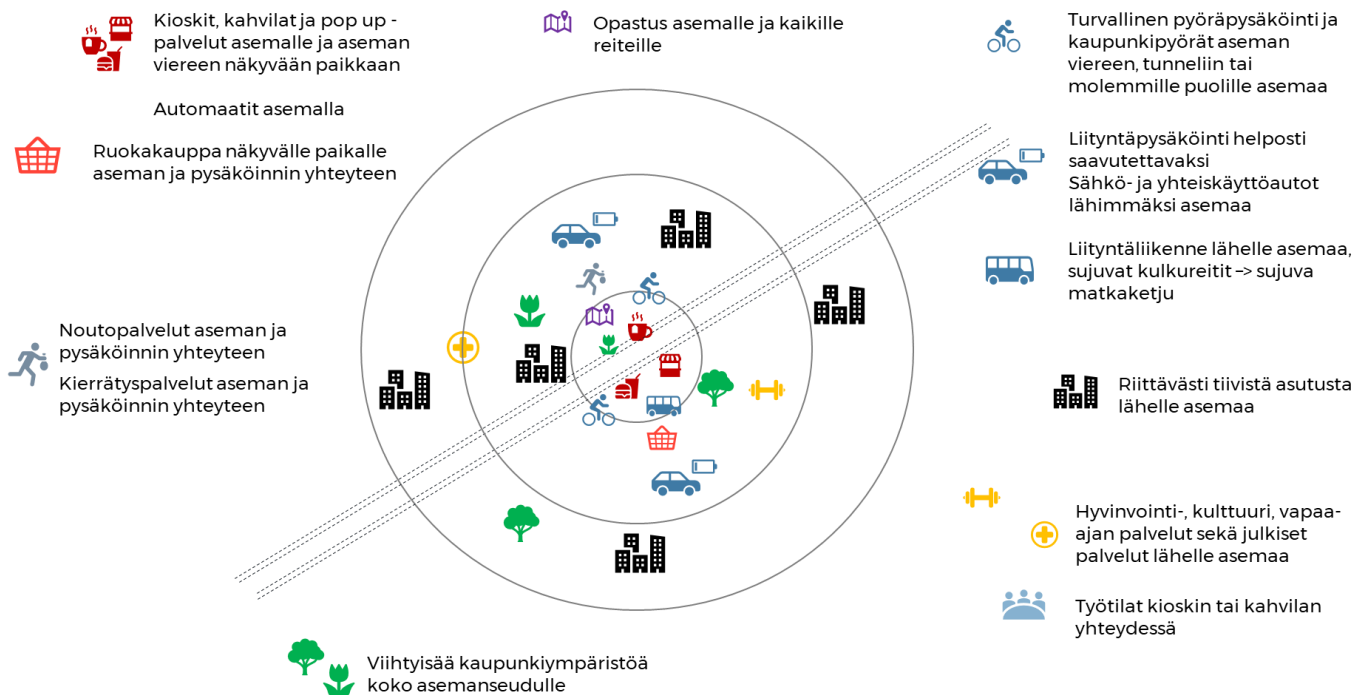
Keskisuuret asemat ovat tyypillisesti jo vähän suuremman alueen keskuksia, joten siellä on enemmän tarvetta myös julkisille palveluille. Asemanyhteyteen sopisivat kirjasto, erilaiset terveyspalvelut ja esim. Kelan ja TE-toimiston palvelut, joiden pitää olla saavutettavissa hyvin julkisilla kulkuvälineillä. Julkisten palveluiden keskittäminen asemien yhteyteen lisää myös kaupallisten palveluiden toimintaedellytyksiä.

Liikkumisen palvelut ovat oleellisia myös keskisuurilla asemilla. Asemilta tulee löytyä vähintäänkin samat liikkumispalvelut kuin pieniltä asemilta, turvallinen pyöräpysäköinti, kaupunkipyörät, hyvät julkisen liikenteen jatkoyhteydet ja sähköautojen latauspisteet. Keskisuurilta asemilta löytyy edellytyksiä yhteiskäyttöautoille ja mahdollisuuksia kokeilla myös muita markkinaehtoisesti toimivia yhteiskäyttökulkuvälineitä kuten sähköpotkulautoja. Yleisesti MaaS-palveluille on enemmän kontaktipintaa kuin pienillä asemilla.

Matkustajapalvelut eli kioskit ja kahvilat sekä automaattipalvelut sijoittuvat asemalle tai aseman välittömään läheisyyteen. Myös pyöräpysäköinnin ja kaupunkipyörien tulee sijoittua hyvin lähelle asemaa. Muut palvelut sijoittuvat hyvin lähelle asemaa ja optimaalisesti aseman ja liityntäpysäköinnin välille, jolloin asiointi hoituu yhdellä pysäköinnillä. Tyypillisesti keskisuurilla asemilla palvelut keskittyvät liikekeskukseen tai pieneen kauppakeskukseen, joka parhaimmillaan toimii aseman yhteydessä ja saman pysäköinnin varassa. Sellaiset erikoispalvelut, joita haetaan tiettyyn tarkoitukseen eikä liiketoiminta ole spontaanin asiointin varassa, voivat sijoit-

tua myös vähän kauemmaksi asemasta, kuitenkin niin, että hengeltään ne löytyvät asemanseudulta, jolloin niitä luontevammin käytetään julkisilla liikenteellä. Hyvällä ja houkuttelevalla kaupunkiympäristöllä on tähän suuri merkitys. Optimaalista olisi myös, että nämä palvelut voivat hyödyntää myös liityntäpysäköintiä. Opastuksen merkitys palveluiden sijainnissa on erittäin tärkeää.

Keskisuuret asemakeskukset tarjoavat jo laajasti arjen palveluita, joten niiden merkitys asiointimatkoihin on suuri. Keskisuuret asemat ovat parhaimmillaan viihtyisiä paikalliskeskuksia, jotka vaikuttavat positiivisesti sekä palvelutarjontaan että sosiaaliseen kohtaamiseen. Hyvällä suunnittelulla asemanseutu muodostuu alueen henkiseksi keskustaksi, joka palvelee sekä matkustajia että alueella asuvia.

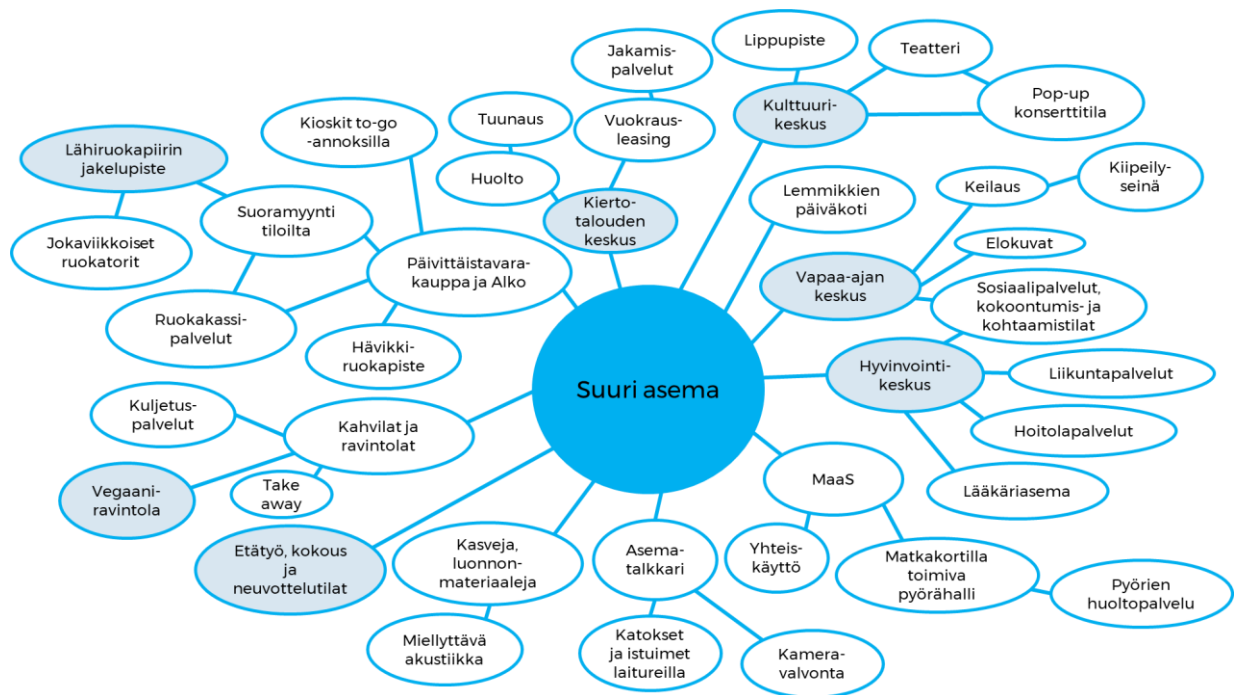


Palveluiden sijoittuminen keskisuurilla asemilla

7.3. Suuret asemat

Suuret asemat sijoittuvat yleensä tiiviiseen kaupunkirakenteeseen, jossa parhaimmillaan on monipuolisesti palveluita. Keskukset palvelevat omaa lähialuetta laajempaa vaikutusalueita. Ne toimivat joko aluekeskuksena tai kaupunkikeskuksena, jolloin niihin tullaan myös varta vasten asioimaan. Suuret asemat ovat näin ollen palveluiden kannalta kaikkien kiinnostavampia. Ne ovat myös paikkoja, joihin tyypillisesti hakeutuvat myös vähähiiliset toimijat, koska toimintaedellytykset ovat suurten asiakasvirtojen äärellä kaikkein suurimmat.

Suurilla asemilla voi olla monipuolisesti kaikkia erikoiskaupan palveluita ja asemat toimii myös shoppailukeskuksena ja vapaa-ajan viettopaikkana. Erikoiskaupan kannalta palveluiden keskittyminen on oleellista. Palvelut keskittyvät usein kauppakeskustyyppisiin ratkaisuihin, mutta kauppakeskuksen rinnalla tarvitaan pienliiketilaa toimijoille, jotka eivät pysty sijoittumaan kauppakeskuksiin. Esimerkiksi uusilla vähähiiliset toimijoilla on vaikea sijoittua kauppakeskuksiin mm. niiden hinnan ja aukiolovaatimusten takia. Näin ollen asemakeskuksessa tarvitaan myös liiketiloja asemilla, kivijalkatiloja asuinrakennusten katutasolla sekä pop up -tiloja asemilla tai sen ympäristössä. Keskusten vetovoimaan vaikuttaa se, miten kauppakeskusmaailma, asema ja muut liikepaikat eli lähinnä kivijalkatilat toimivat yhdessä.



Suurten asemien palveluhyrrä

Suurille asemille voi sijoittua myös laaja valikoima kierrotalouden palveluita sekä jakamis- ja huoltopalveluita. Vaatelainaamot toimivat parhaimmillaan muiden erikoiskauppojen ja palveluiden yhteydessä. Asema olisi optimaalinen sijoituspaikka kierrotalouden kauppakeskukselle tai muulle vähähiiliselle liikekeskukselle. Tällaiseen keskukseseen sijoittuisi pääasiassa vain vähähiilisiä toimijoita, hävikkiruokakauppa ja -kahvila, kasvisravintola sekä lähiruokatoimitus- ja myyntipiste. Lisäksi keskuksessa on kierto- ja jakamistalouden palveluita, korjauspalveluita,

kierrätyspalveluita ja uusiutuotteiden myymälöitä. Kiertotalouden kauppakeskus voisi toimia myös keskisuurilla asemanseuduilla.

Suurten asemien ja keskusten yhteyteen hakeutuu laajalla skaalalla myös hyvinvointipalveluita, liikuntapalveluita ja yksityisiä terveystalouksia. Hyvinvointipalveluiden keskittäminen yhteisölliseen keskukseseen voi olla toimiva idea palveluiden tarjonnalle asemanseudulla. Yrittäjät voivat varata keskuksesta osa-aikaisesti tiloja omalle toiminnalleen, esimerkiksi ohjata joo-gatunteja tai tarjota hoitopalveluita. Keskukseseen sijoittuisi myös ruokaan liittyviä hyvinvointia edistäviä palveluja olohuonetyyppisesti. Tällainen keskus voisi pienimuotoisemmin toimia jo keskisuurellakin asemalla.

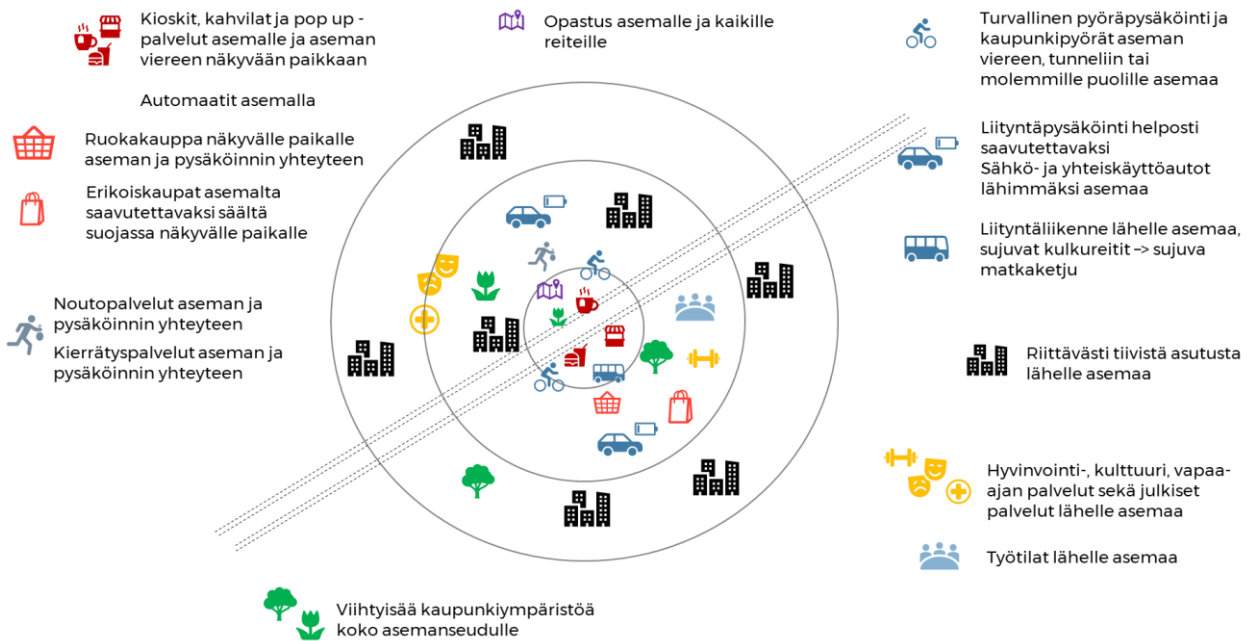
Suuret asemanseudut toimivat vapaa-ajan keskuksena ja illan viettopaikkana. Keskuksesta löytyy viihtyisiä ravintolapalveluita, elokuvakeskus ja keilausta yms. vapaa-ajan palveluita. Keskuksessa on myös kulttuuripalveluita, jotka palvelevat koko kaupunkia. Keskuksessa vietetään aikaa myös kauppa-asioinnin ja matkustamisen ulkopuolella. Sijoituessaan asemalle, vapaa-ajan palvelut ja kulttuuripalvelut ovat hyvin saavutettavissa raideyhteydellä vähän kauempanakin.

Suurilla asemilla on laajasti myös liikkumisen palveluita. Peruspalvelut kuten turvallinen pyöräpysäköinti, kaupunkipyörät ja sähköautojen latauspaikat sekä julkisen liikenteen hyvät yhteydet ovat ensisijaisia palveluita. Näiden ohella alueella voi toimia liikkumisen oheispalveluita mm. pyöränhuoltopalveluita tai autonpesupalveluita. Suuret asemat tiiviissä kaupunkirakenteessa luovat ihanteelliset edellytykset kaikille MaaS-palveluille.

Suurilla asemilla asiakasvirrat ovat suuria ja kaupunkirakenne tiivis. Sijoittumiskäytännöt voivat olla haasteellisimpia, kun kaikille toimijoille ei löydy tilaa asemalta tai aseman vierestä. Kaikille toimintoille asema ei edes ole optimaalinen sijaintipaikka. Peruspalveluiden sijoittumislogiikka toimii samalla kaavalla kuin pienillä ja keskisuurilla asemilla. Kioskipalveluiden ja muiden matkustajapalveluiden tarve on todennäköisesti suurempi ja kysyntää löytyy usean asiointireitin varrelta. Kioskeja voi siis asemalle sijoittua useita esim. molemmille puolille rataa tai molempiin metrossisäänkäynteihin. Liityntäpysäköintiäkin sekä polkupyörille että autoille voi olla useassa suunnassa.

Erikoiskaupat sijoittuvat asemakeskuksessa aseman läheisyyteen, mutta eivät hae suoraa asemasijaintia. Optimaalista on, että kauppakeskus avautuu suoraan asemalle tai on saavutettavasti laadukkaasti ja säältä suojassa. Kivijalassa toimivat erikoiskaupat ja palvelut keskittyvät kaduille tai aukioille, jotka ovat avautuvat asemalle tai joihin johtaa avoin ja laadukas kulkureitti, jota ei voi olla tunnistamatta.

Hyvinvointi-, kulttuuri- ja vapaa-ajan palvelut sekä julkiset palvelut ja erilaiset työtilat sijoittuvat aseman tuntumaan tai lähelle asemaa. Opastus ja kulkureitit tulee suunnitella huolella. Sijainnissa ei ole tärkeää niinkään absoluuttinen etäisyys, vaan tunne-etäisyys ratkaisee. Miellyttävässä ympäristössä sekä ympäristössä, jossa on tiiviisti toimintaa, matkaa on valmis kulkemaan pidempään.

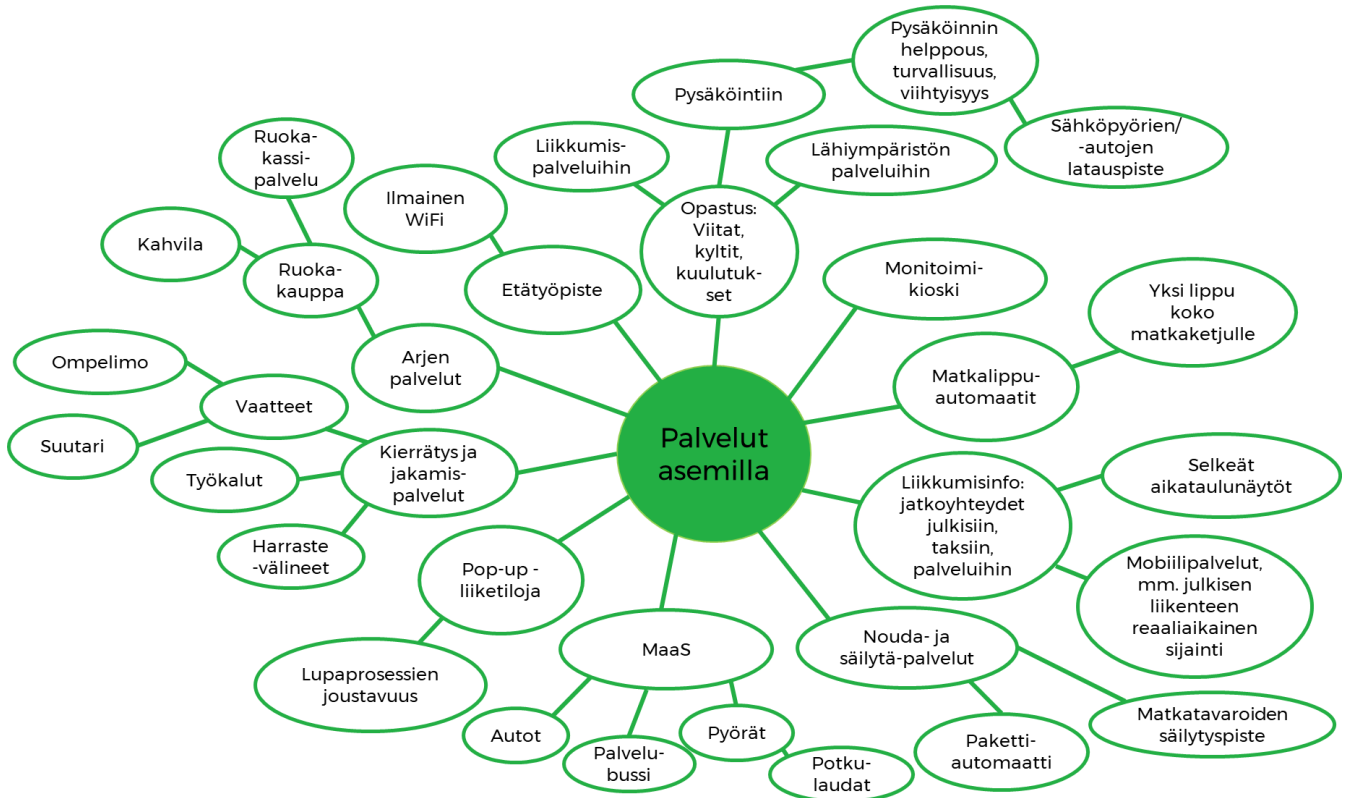


Palveluiden sijoittuminen suurilla asemilla

7.4. Kaikki asemat

Pääkaupunkiseudulla sekä Riihimäellä ja Hämeenlinnassa on lukuisia erilaisia asemia. Vähähiilisen ja kestävästä kaupunkielämästä kannalta on optimaalista, että asemilta löytyisi vähintään perusmatkustuspalvelut ja -liikkumispalvelut, joita ovat monitoimikioski, turvallinen pyöräpysäköinti, liityntäpysäköinti sekä julkinen liityntäliikenne. Asukasmäärän kasvun myötä arjen palveluiden määrä ja muiden palveluiden variaatio kasvavat. Vähähiilisiä palveluita voidaan sijoittaa jo pienillekin asemille mm. kioskipalveluiden yhteyteen, automattipalveluina ja erilaisina keräys- ja noutopalveluina. Yleensä vähähiiliset palvelut sijoittuvat samalla logiikalla kuin muutkin palvelut, joten kun asemasta kehitetään palveluiden kannalta toimivaa, se toimii myös vähähiilisille palveluille. Yleensä mitä suuremmasta asemasta on kyse, sitä enemmän vähähiilisille palveluille löytyy toimintaedellytyksiä.

Palvelut tuovat lisäarvoa matkaketjuun, mikä lisää joukkoliikenteen suosiota. Arjen palvelutoimijoiden myötä turvallisuuden tunne asemalla kasvaa. Kun asema nivoutuu johonkin massaa liikuttavaan toimintaan esim. yliopistoon, koulun kampukseen, urheilupuistoon tai kauppakeskukseen, matkustajamäärät asemalla kasvavat. Massa tuo turvallisuuden tunnetta ja sosiaalista kontrollia asemalla, vaikka asemalla ei itsessään olisi palveluita. Toisaalta suurten toimijoiden yhteydessä olisi asemalla kysyntää vähintäänkin kioskipalveluille, vaikka asemaseudun muut palvelut sijoittuisivatkin esim. kauppakeskuksen yhteyteen.



Asemien palveluhyrrä

Asemanseutujen ja palvelutoiminnan kehittämisen yhtenä haasteena on asemanseutujen moniomistajuus. Koska asemanseuduilla on lukuisia omistajia, kuka on vastuussa kehittämisestä? Mistä löytää tietoa, jos yritys haluaisi kehittää palveluitaan asemalla? Keneen ottaa yhteyttä, jos haluaisi sijoittaa pop up- toimipisteen asemalle? Ensimmäisessä vaiheessa olisi syytä kartoittaa, minkälaisia myyntipaikkoja on asemilla ja asemanseuduilla tarjolla, voidaanko asemille tai ulkotiloihin sijoittaa väliaikaisia pop up -palveluita, minkälaisia teknisiä valmiuksia on olemassa tai kehitettävissä.

Asemanseudun myyntipaikkojen välitykseen voisi kehittää yhteisen tieto- ja hallinta-alustan tai välittäjäpalvelun, josta yhdestä paikasta palveluntarjoaja voi löytää itselleen liikepaikan tai pop up -paikan vähähiilisen palvelun kokeilulle. Samasta alustasta voisi löytyä tietoa asemanseudun omistajista ja kehittäjistä sekä erilaisista lupaprosesseista liittyen esimerkiksi terrassin perustamiseen, mainontaan asemalla tai kyltteihin. Tämä voisi lisätä vähähiilisiä palvelukokeiluja aseman seuduilla sekä kasvattaa yleisesti palvelutarjontaa asemilla.

7.5. Aseman profilointi

Asemaseudun paikan hengen vahvistamiseen ympäristön kehittämällä on tärkeä tehtävä, lisäksi työssä kannattaa ottaa mukaan asukasyhteistyö ja osallistaminen. Identiteettiä voidaan vahvistaa paikallisten vahvuuksien ja esimerkiksi kauniiden rakennusten tai historian sekä lähialueen vetovoiman pohjalta. Tärkeää on saada sekä asukkaat että palvelut viihtymään asemalla, niin että paikka otetaan omaksi paikaksi ja siitä voidaan olla ylpeitä.

Asemakeskus voidaan profiloida palvelutarjonnan mukaisesti. Kun asemalle keskittyy tietyn tyyppisiä palveluita, se tulee tunnetuksi alan keskittymänä, sen vetovoima vahvistuu ja se vetää lisää saman alan toimijoita. Toimijat voivat keskittyä asemalla yhteen paikkaan, tai vaihtoehtoisesti toimijoita voi löytyä asemaseudulta sieltä täältä, kuten esimerkiksi Hämeenlinnassa teattereita. Pääasia on, että toiminnasta viestitään ja palveluiden asemaa korostetaan alueella. Tämä edellyttää yhteistyötä sekä kaupungin, kiinteistönomistajien että toimijoiden kanssa.

Asemakeskuksen profilointi-ideoita



Luomu – lähiruoka



Kierrätys – korjaus – itse-tekeminen



Kulttuuripalvelut – taide



Hyvinvointi – terveys – liikunta



Matkailu – luontoelämykset



LIITE 1 HAASTATTELUT

Riihimäen kaupunki

Mika Herpiö	johtaja, Elinkeinopalvelut
Miia Nahkuri	kaupungin hallituksen puheenjohtaja
Sami Sulkko	kaupunginjohtaja
Niina Matkala	vt. yleiskaava-arkkitehti
Anniina Korkeamäki	vt. kaavoituspäällikkö
Janne Koskimies	Bar Bulldog, Liikerata, Riihimäen matkakeskus

Hämeenlinnan kaupunki

Johanna Närhi	arkkitehti
Kim Venesjärvi	joukkoliikennekoordinaattori
Niklas Lähteenmäki	maankäytön suunnittelujohtaja
Tarja Majuri	kaupunkirakennejohtaja
Minna Takala	aluekehitysasiantuntija, Hämeen liitto
Jarmo Kulmala	toimitusjohtaja, Hämeenlinnan Pysäköinti Oy
Ari Räsänen	johtaja, Linnan kehitys Oy
Özgur Gunsönmrz	Asemaravintola Hämeenlinna

Senaatin Asema-alueet Oy

Mauri Sahi	toimitusjohtaja
------------	-----------------

Elinkeinoelämän keskusliitto

Tuuli Mäkelä	cleantech-asiantuntija, yrittäjyys & elinkeino,
--------------	---

R-Kioski

Mikko Arosilta	kehitysjohtaja
----------------	----------------

Citycon Oy

Wilhelm Ehrnroot	sustainability analyst
------------------	------------------------

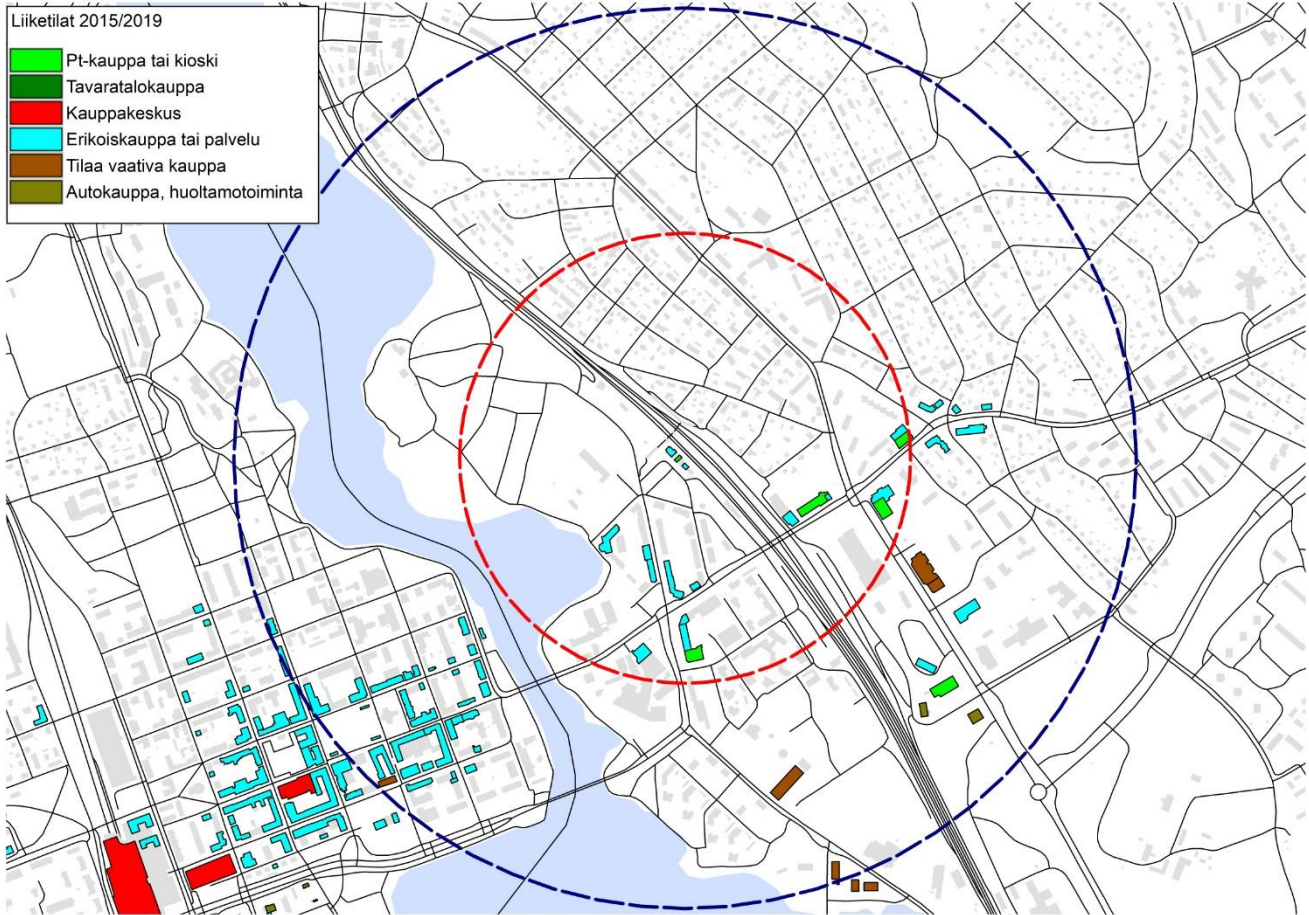
Kesko

Timo Heikkilä	Etelä-Suomen aluejohtaja
---------------	--------------------------

Liiteri.net

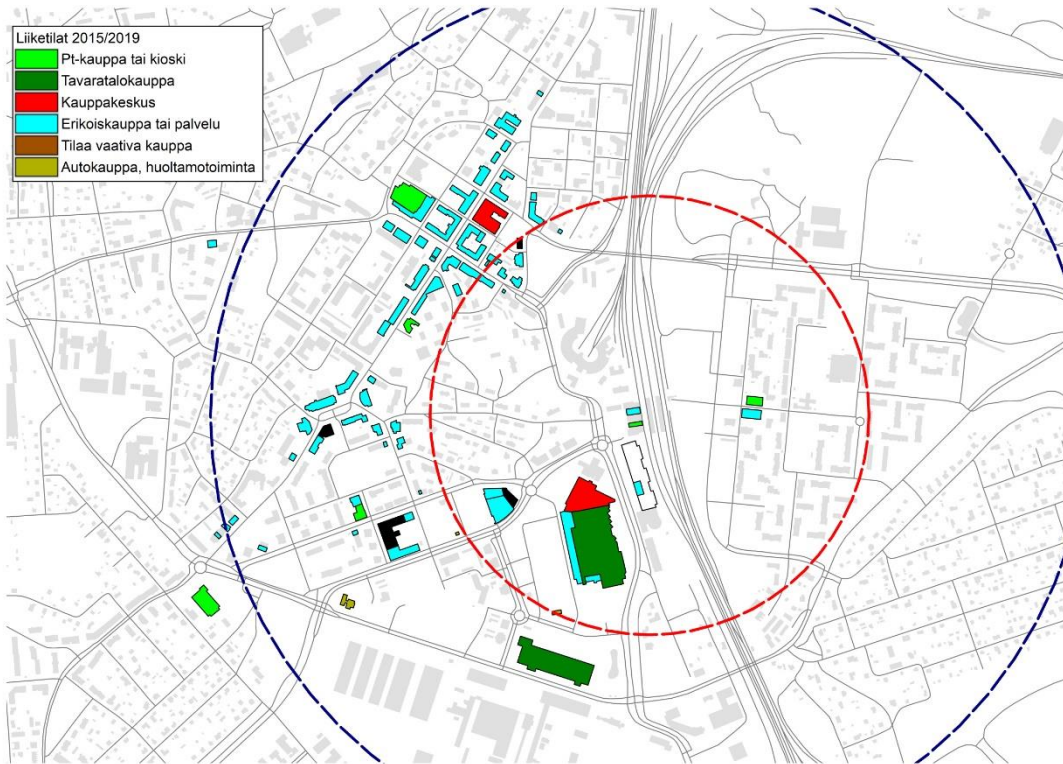
Harri Paloheimo	CoReorient Oy
-----------------	---------------

LIITE 2 ESIMERKKIKARTTOJA ASEMANSEUTUJEN PALVELURAKENTEESTA, 500 M JA 1000 M SÄTEET



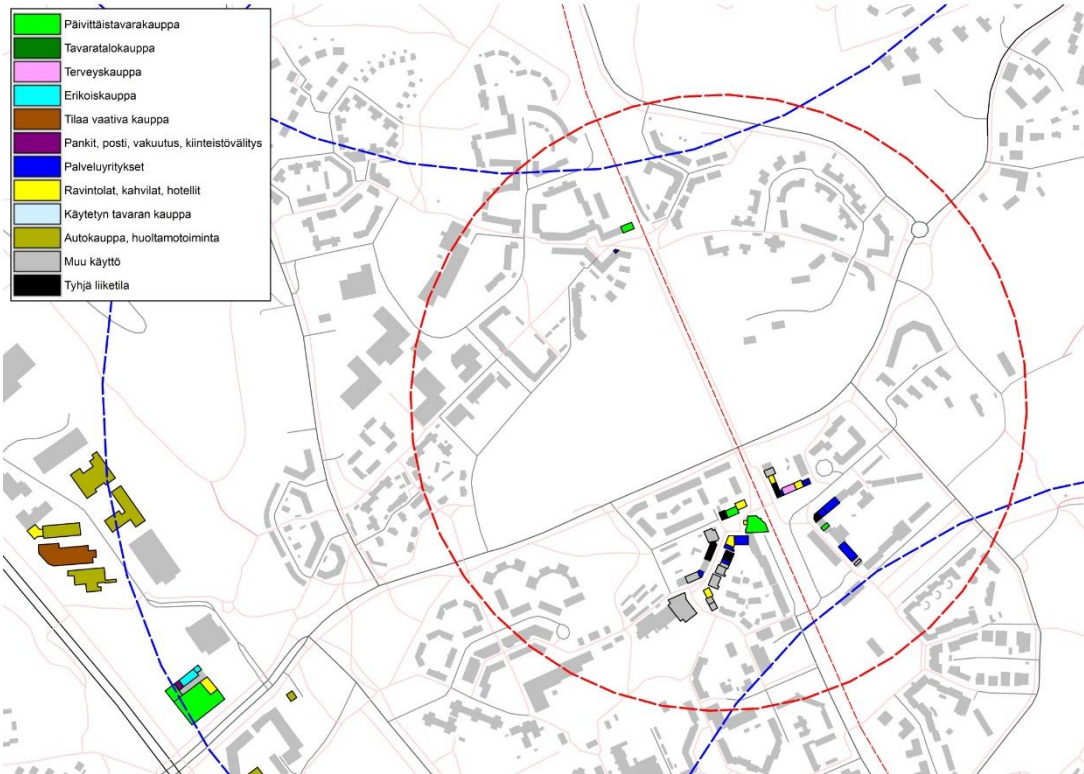
Hämeenlinna 2015/2019

Pohjakartta: © Maanmittauslaitos 2019



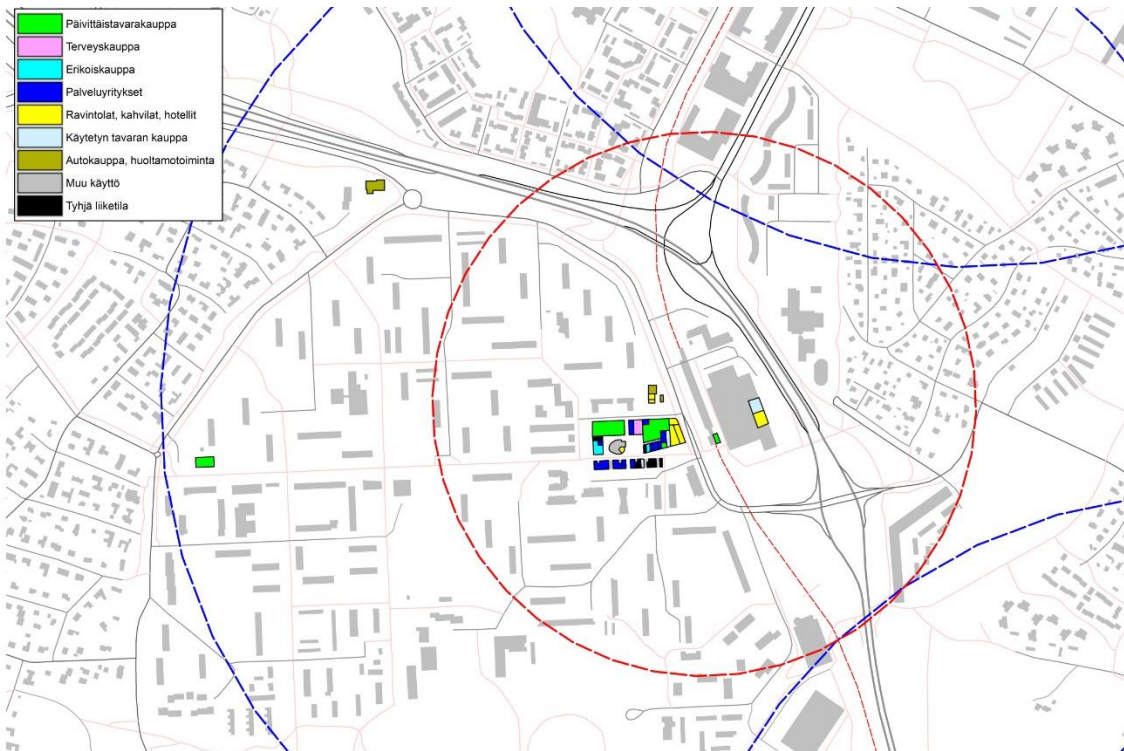
Riihimäki 2015/2019

Pohjakartta: © Maanmittauslaitos 2019



Malminkartano 2018 (Konala 2016)

Pohjakartat: © Liikennevirasto, Digiroad 2017 ja © Maanmittauslaitos 2017



Myllypuro 2018

Pohjakartat: © Liikennevirasto, Digiroad 2017 ja © Maanmittauslaitos 2017



Oulunkylä 2017

Pohjakartat: © Liikennevirasto, Digiroad 2017 ja © Maanmittauslaitos 2017

LIITE 3 ASEMIEN MATKUSTAJAMÄÄRÄT SEKÄ ASUKAS- JA TYÖPAIKKAMÄÄRÄT (1000 M) JA NÄISTÄ JOHDETTU LUOKITUS

Kunta	Nimi	Tyyppi	Asukkaat ja työpaikat				Matkustaja- osuus	Luokitus					
			Asukkaat	Työpaikat	Asukkaat ja työpaikat	Nousijat		Asukkaat	Asukkaat ja työpaikat	Nousijat	Matkustaja- osuus	Luokka keskiarvo	Luokka
Helsinki	Helsinki	Juna	21 947	74 600	96 547	57 894	60,0	2	1	1	2	1,5	1
Helsinki	Rautatientori	Metro	24 086	78 931	103 017	37 701	36,6	2	1	2	3	2,0	1
Helsinki	Kamppi	Metro	34 522	69 205	103 727	20 884	20,1	1	1	2	4	2,0	1
Helsinki	Sörnäinen	Metro	41 359	36 623	77 982	26 238	33,6	1	2	2	3	2,0	1
Helsinki	Herttoniemi	Metro	13 915	6 336	20 251	20 268	100,1	3	3	2	1	2,3	1
Helsinki	Itäkeskus	Metro	10 967	4 734	15 701	25 323	161,3	3	4	2	1	2,5	2
Helsinki	Kalatasama	Metro	13 120	21 051	34 171	18 530	54,2	3	3	2	2	2,5	2
Helsinki	Pasila	Juna	13 174	27 231	40 405	27 664	68,5	3	3	2	2	2,5	2
Helsinki	Hakaniemi	Metro	33 286	33 364	66 650	14 550	21,8	1	2	3	4	2,5	2
Helsinki	Myllypuro	Metro	13 807	1 876	15 683	9 609	61,3	3	4	3	2	3,0	2
Helsinki	Mellunmäki	Metro	16 658	928	17 586	7 812	44,4	2	3	3	2	2,5	2
Helsinki	Vuosaari	Metro	22 853	2 527	25 380	12 679	50,0	2	3	3	2	2,5	2
Helsinki	Ruoholahti	Metro	24 105	31 276	55 381	16 354	29,5	2	2	3	3	2,5	2
Helsinki	Helsingin yliopisto	Metro	15 891	72 255	88 146	11 814	13,4	2	1	3	4	2,5	2
Helsinki	Kontula	Metro	17 781	2 275	20 056	12 964	64,6	2	3	3	2	2,5	2
Helsinki	Lauttasaari	Metro	16 974	6 437	23 411	12 444	53,2	2	3	3	2	2,5	2
Espoo	Aalto-yliopisto	Metro	5 087	13 815	18 902	10 012	53,0	4	3	3	2	3,0	2
Espoo	Matinkylä	Metro	19 714	5 640	25 354	14 716	58,0	2	3	3	2	2,5	2
Espoo	Leppävaara	Juna	16 067	12 953	29 020	12 164	41,9	2	3	3	3	2,8	2
Helsinki	Huopalahti	Juna	15 264	15 205	30 469	9 383	30,8	2	3	3	3	2,8	2
Helsinki	Malmi	Juna	13 427	8 409	21 836	10 579	48,4	3	3	3	2	2,8	2
Vantaa	Tikkurila	Juna	12 768	11 548	24 316	15 835	65,1	3	3	3	2	2,8	2
Helsinki	Puotila	Metro	13 208	4 516	17 724	6 547	36,9	3	3	4	3	3,3	3
Helsinki	Sillitie	Metro	9 180	6 373	15 553	4 893	31,5	3	4	4	3	3,5	3
Helsinki	Rastila	Metro	13 069	1 036	14 105	3 264	23,1	3	4	4	4	3,8	4
Helsinki	Kulosaari	Metro	3 867	1 088	4 955	3 942	79,6	4	4	4	2	3,5	3
Helsinki	Koivusaari	Metro	4 299	693	4 992	2 087	41,8	4	4	4	3	3,8	4
Espoo	Keilaniemi	Metro	2 913	14 251	17 164	3 075	17,9	4	3	4	4	3,8	4
Espoo	Tapiola	Metro	9 506	6 965	16 471	7 076	43,0	3	4	4	3	3,5	3
Espoo	Urheilupuisto	Metro	8 457	6 108	14 565	3 323	22,8	3	4	4	4	3,8	4
Espoo	Niittykumpu	Metro	7 361	6 346	13 707	3 654	26,7	4	4	4	3	3,8	4
Espoo	Mankki	Juna	2 666	418	3 084	0	0,0	4	4	4	4	4,0	4
Espoo	Kauklahti	Juna	5 435	1 530	6 965	2 337	33,6	4	4	4	3	3,8	4
Espoo	Espoo	Juna	11 006	4 945	15 951	5 068	31,8	3	4	4	3	3,5	3
Espoo	Tuomarila	Juna	12 181	1 035	13 216	1 846	14,0	3	4	4	4	3,8	4
Kauniainen	Koivuhovi	Juna	6 702	676	7 378	1 125	15,2	4	4	4	4	4,0	4
Kauniainen	Kauniainen	Juna	6 648	1 231	7 879	2 096	26,6	4	4	4	3	3,8	4
Espoo	Kera	Juna	4 426	4 919	9 345	1 102	11,8	4	4	4	4	4,0	4
Espoo	Kilo	Juna	7 766	850	8 616	2 218	25,7	4	4	4	3	3,8	4
Espoo	Mäkkylä	Juna	8 727	2 385	11 112	424	3,8	3	4	4	4	3,8	4
Helsinki	Pitäjänmäki	Juna	10 329	11 752	22 081	1 851	8,4	3	3	4	4	3,5	3
Helsinki	Valimo	Juna	9 940	22 943	32 883	1 908	5,8	3	3	4	4	3,5	3
Helsinki	Ilmala	Juna	3 523	13 351	16 874	2 623	15,5	4	4	4	4	4,0	4
Helsinki	Käpylä	Juna	9 531	9 250	18 781	2 284	12,2	3	3	4	4	3,5	3
Helsinki	Oulunkylä	Juna	12 273	1 725	13 998	4 638	33,1	3	4	4	3	3,5	3
Helsinki	Pukinmäki	Juna	12 705	1 959	14 664	3 615	24,7	3	4	4	3	3,5	3
Helsinki	Tapanila	Juna	9 269	1 852	11 121	2 407	21,6	3	4	4	4	3,8	4
Helsinki	Puistola	Juna	11 322	1 149	12 471	5 225	41,9	3	4	4	3	3,5	3
Vantaa	Hiekkaharju	Juna	10 002	2 061	12 063	4 355	36,1	3	4	4	3	3,5	3
Vantaa	Koivukylä	Juna	12 514	3 282	15 796	3 437	21,8	3	4	4	4	3,8	4
Vantaa	Korso	Juna	9 027	3 202	12 229	3 975	32,5	3	4	4	3	3,5	3
Helsinki	Pohjois-Haaga	Juna	15 148	7 626	22 774	2 778	12,2	2	3	4	4	3,3	3
Helsinki	Kannelmäki	Juna	16 898	4 958	21 856	4 300	19,7	2	3	4	4	3,3	3
Helsinki	Malminkartano	Juna	12 755	2 952	15 707	3 757	23,9	3	4	4	4	3,8	4
Vantaa	Myyrämäki	Juna	16 483	4 583	21 066	6 693	31,8	2	3	4	3	3,0	2
Vantaa	Louhela	Juna	16 121	2 710	18 831	2 004	10,6	2	3	4	4	3,3	3
Vantaa	Martinlaakso	Juna	15 687	4 528	20 215	3 301	16,3	2	3	4	4	3,3	3
Vantaa	Vantaankoski	Juna	7 404	4 713	12 117	1 699	14,0	4	4	4	4	4,0	4
Vantaa	Rekola	Juna	6 792	2 112	8 904	1 296	14,6	4	4	4	4	4,0	4
Vantaa	Lentoasema	Juna	8	8 972	8 980	5 579	62,1	4	4	4	2	3,5	3
Vantaa	Leinelä	Juna	6 920	638	7 558	2 214	29,3	4	4	4	3	3,8	4
Vantaa	Kivistö	Juna	4 069	777	4 846	3 234	66,7	4	4	4	2	3,5	3
Vantaa	Aviapolis	Juna	223	10 256	10 479	1 729	16,5	4	4	4	4	4,0	4
Vantaa	Vehkala	Juna	596	1 357	1 953	637	32,6	4	4	4	3	3,8	4
Hämeenlinna	Hämeenlinna	Juna	13 296	7 722	21 018	1 200							2
Riihimäki	Riihimäki	Juna	8 238			2 000							2



Pääkaupunkiseudun raideliikenteen asemien asukkaiden ja työpaikkojen sekä matkustajien lukumäärät ympyräbufferin 1000 m) alueilla.

HSY Outi Kesäniemi 18.1.2019

outi.kesaniemi@hsy.fi

Kenttä	Selitys
Kunta	Sijaintikunta
Nimi	Aseman nimi
Tyyppi	Metro- vai juna-asema
Asukkaat	asukkaita yhteensä bufferin sisällä
Työpaikat	työpaikkoja (yrityksiä ja julkisia) yhteensä bufferin sisällä
Asukkaat ja työpaikat	asukkaita ja työpaikkoja yhteensä
Nousijat	asemalta kyytiin nousseiden matkustajien määrä vuorokaudessa arkisin
Matkustajaosuus	nousijoiden suhde asukkaiden ja työpaikkojen yhteenlaskettuun määrään prosentteina, nousijat/as_tp_yht*100

Lähteet:

Rakennustasoinen väestö, SeutuCD'17

Yritys- ja työpaikkatilasto 2016, Tilastokeskus

Raideliikenteen matkustajamäärät saatu HSL:ltä. Metro marraskuu 2018, junat syksy 2018.

Menetelmä: FME 2018:n Point On Area Overlay

Päällekkäin osuvien buffereiden asukkaat ja työpaikat on laskettu mukaan molempiin buffereihin.

Riihimäki

Riihimäen kaupunki

Hämeenlinna

Hämeenlinnan kaupunki

- nousijamäärät on arvioitu vuosimatkustajamääristä 2017